

Inspektion av våld i offentlig miljö

Inspektionsrapport 2011:7

Rikspolisstyrelsen
Enheten för inspektionsverksamhet
November 2011

Utgivare: Rikspolisstyrelsen, Box 12256, 10226 Stockholm
D nr: STA-128-4394/10
Omslagsfoto: Lars Hedelin
Grafisk form: Alenäs grafisk Form
Upplaga: 100 ex
Tryck: RPS Tryckeri, Stockholm 2011

1 INLEDNING	5	10 UTREDNING OCH LAGFÖRING	PNU	30
.....	5		Upprättande av brottanmälan	30
2 SAMMANFATTNING	6		Utredningsresultatet	31
.....	6		Utredningsprocess	32
3 INSPEKTIONSMETOD	8		<i>Initiala åtgärder</i>	32
.....	8		<i>Fortsatt utredning</i>	32
4 MÅL ÅR 2010 FÖR INSPEKTERADE POLISMYNDIGHETER	9		Utredningsuppslag	33
.....	9		<i>Granskningsresultat</i>	34
5 BROTTsutveckling	10	11 ÖVERVÄGANDEN	Begreppet våld i offentlig miljö	36
.....	10		Polisens förmåga att förebygga våld i offentlig miljö	36
6 BEGREPPET VÅLD I OFFENTLIG MILJÖ			Kunskapsinhämtning	36
Våld i nöjesmiljö	11		Brottsförebyggande metoder	37
Olika avgränsningar av våld i offentlig miljö	11		Tillgång av arrester	38
Brottskontextens betydelse för polisens metoder	12		Utredning och lagföring	38
7 BROTTSLIGHETENS ORSAKER	13		Polisens förmåga att utreda våld i offentlig miljö	38
.....	13		Förundersökningsledning	39
8 LEDNING OCH STYRNING ENLIGT POLISENS UNDERRÄTTELSEMODELL (PUM)		12 TABELLER	Nedläggningsskäl	40
Dokumentation	14	Tabell 1.	Andel redovisade ärenden avseende våld i offentlig miljö till åklagaren av inkomna ärenden, medelvärde åren 2008–2010. Se avsnitt 10	41
Operativa ledningsgrupper	14	Tabell 2.	Antal anmälda brott avseende våld i offentlig miljö år 2010	41
Tillämpning av PUM-A	15	Tabell 3.	Andel ärenden redovisade till åklagaren av inkomna ärenden och personuppklarade brott avseende våld i offentlig miljö år 2010	41
<i>Beställningar</i>	16	Tabell 4.	Antal anmälda brott avseende våld i offentlig miljö åren 2000–2010	42
9 BROTTSFÖREBYGGANDE METODER		Tabell 5.	Antal anmälda brott per 100 000 invånare avseende våld i offentlig miljö, medelvärde åren 2008–2010	42
Kunskapsinhämtning- och överföring	17	Tabell 6.	Försäljning av 100 procent alkohol i liter, år 2009	43
Grundläggande brottsförebyggande metoder	17	Tabell 7.	Antal omhändertagna enligt 13§PL och LOB åren 2008–2010	43
Brottsintensiva platser (hot spots)	18	Tabell 8.	Andel ärenden redovisade till åklagaren av inkomna ärenden avseende våld i offentlig miljö, medelvärde åren 2008–2010	44
<i>Begreppen hot spot och mikroplats</i>	18			
Omhändertagande av personer	19			
Kronobergsmodellen	19			
Ansvarsfull alkoholservice	20			
Krogtillsyn	22			
Samverkan ordningsvakter	24			
Kameraövervakning	25			
Mobila poliskontor	25			
Andra brottsförebyggande metoder m.m.	26			
<i>Polismyndigheten i Stockholms län,</i>				
<i>City Polismästardistrikt</i>	26			
<i>Polismyndigheten Värmland</i>	28			
<i>Polismyndigheten i Västernorrlands län</i>	28			
<i>Polismyndigheten i Västmanlands län</i>	28			
<i>Polismyndigheten i Örebro län</i>	28			
<i>Polismyndigheten i Östergötlands län</i>	29			

Tabell 9.		BILAGA 1	
Antal händelserapporter (HR) avseende		46
misshandel enligt STORM i genomsnitt			
per dygn klockan 22:00–07:00 år 2010	44	BILAGA 2	
Tabell 10.		48
Nedläggningsgrunder avseende våld		DIREKTIV	
i offentlig miljö vid inspekterade		51
polismyndigheter år 2010	45		

1 Inledning

Våld i offentlig miljö tillhör ett av polisens prioriterade brottsområden, varför Rikspolisstyrelsen (RPS) beslutade i sin verksamhetsplan för år 2010 att inspektera myndigheternas hantering av denna brottslighet. Syftet med inspektionen var att granska hur arbetet genomförts avseende såväl det brottsförebyggande arbetet som den brottsutredande verksamheten. Inspektionens huvudfokus har varit att belysa polisiära initiativ och åtgärder för att finna goda exempel på metoder som kan förebygga och begränsa våld i offentlig miljö. Inspektionsgruppen har granskat hur myndigheterna arbetat med platsens betydelse för brottsligheten (hot spots), kameraövervakning, krog tillsynsverksamheten, mobila poliskontor men också andra brottsförebyggande metoder som myndigheterna tillämpar. Vidare

har inspektionen inriktats mot hur arbetet strukturerats genom att tillämpa lednings- och styrningskonceptet polisens underrättelsemodell (PUM) med dokumentation i verktyget polisens underrättelsemodell-applikation (PUM-A), samt i vilken utsträckning polisens nationella utredningskoncept (PNU) har varit möjligt att använda vid utredning av den aktuella brottsligheten. Inspektionen har således till stora delar haft karaktären av en metodinventering.

Inspektionen har genomförts under perioden november 2010 till och med februari 2011 vid polismyndigheterna i Stockholms län, City polismästardistrikt, Värmland, Västernorrlands län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län.

2 Sammanfattning

Sett över en tioårsperiod har antalet anmälda brott avseende våld i offentlig miljö ökat väsentligt. Från och med år 2007 har emellertid brottskurvan planat ut. Inte sällan kan den mediala bilden uppfattas som att risken för att utsättas för våld vid utomhusvistelse i stort sett kan drabba vem som helst och när som helst. Bilden som framträtt efter genomförd inspektion är emellertid mer nyanserad. Inspektionsgruppen har granskat sammanlagt 120 förundersökningar om våld i offentlig miljö och fram har trätt en bild som stämmer väl överens med de undersökningar som Brottsförebyggande rådet (Brå)¹ har genomfört. Denna brottslighet har en stark anknytning till nöjeslivet i kombination med alkoholkonsumtion. Brotten föregås oftast av en konflikt eller dispyt mellan unga män som ofta är påverkade av alkohol.

Misshandelsbrott av överfallskaraktär är ovanliga och när de inträffar drabbas främst unga män. Inte sällan är det fråga om att gärningsmannen ingår i ett gäng.

Våld i offentlig miljö har som nämnts en tydlig koppling till nöjeslivet kombinerat med alkoholkonsumtion. Antalet serveringstillstånd har ökat med cirka 70 procent under en tjuugoårsperiod och samtidigt har alkoholkonsumtionen ökat per individ. Att misshandelsbrotten utomhus samtidigt har ökat är därför inte särskilt förvånande. Under de senaste tio åren har antalet anmälda brott ökat med 45 procent. Den absoluta huvuddelen av våld i offentlig miljö är av ringa fall eller av normalgraden.

Polisen ställs mot denna bakgrund inför en svår uppgift att försöka förebygga och minska misshandelsbrott i offentlig miljö. Inspektionen har visat att brottsförebyggande metoder kan indelas två inriktningar:

- ◆ Hög polisiär närvaro och synlighet på brottsintensiva platser (hot spots), med tidiga ingripanden mot situationer som kan utvecklas till ordningsstörningar och som kan eskalera till våldsbrott.
- ◆ Aktiviteter för att minska alkoholkonsumtionen. En sådan metod är samverkan med ordningsvakter och krögare, eftersom dessa personer i stor utsträckning kan påverka såväl ordningen som alkoholkonsumtionen. En annan metod är samverkan med kommunen för kontroll av hur serveringstillstånden hanteras och att krogverksamheten bedrivs enligt gällande regler.

Våld i offentlig miljö definieras enligt RPS planeringsförutsättningar som misshandel utomhus mot personer sju år eller äldre. En stor del av brotten som faller under begreppet är nöjesrelaterade och de polisiära brottsförebyggande åtgärderna riktas i stort sett utslutande mot platser med nöjesetablissemang. Koncentrationen av våld i offentlig miljö till veckosluten är tydlig. Om begreppet våld i offentlig miljö begränsas till misshandel utomhus mot obekant 15 år och äldre, blir koncentrationen till veckosluten och nöjeslivet än tydligare. Inspektionsgruppen menar att den snävare definitionen i högre grad representerar våld i offentlig miljö i förhållande till tillämpade polisiära metoder.

Generella iakttagelser i samband med brottsutredningsverksamheten är att inspekterade myndigheter genomför initiala åtgärder i stor utsträckning. Förenklat utredningsförfarande enligt 23 kapitlet rättegångsbalken (RB) är formellt sett möjligt att tillämpa men i praktiken kommer det inte till användning, framför allt p.g.a. svårigheter att bedöma om brottet är ringa fall eller av normalgraden.

Anmälda misshandelsbrott i nöjesmiljöer är vanligen svåra att utreda i den meningen att parterna ofta är berusade och inte sällan står ord mot ord. Eventuell stödbevisning, som t.ex. vittnesutsagor är ibland inte av sådan kvalitet att de leder till att utredningen kan föras framåt. Förhållandevis ofta önskar parterna inte heller medverka i fortsatt utredning. Anonymiteten bidrar också till att gärningsmännen är svåra att identifiera och lagföra, särskilt i större städer.

Det initiala utredningsarbetet påverkas starkt av den ofta stökiga miljön på brottsplatsen. Det är viktigt att polisen trots detta vidtar de utredande åtgärder som är möjliga och nödvändiga direkt på brottsplatsen samt att det finns tillgång till kompetenta förundersökningsledare med ansvar för att de initiala utredningsåtgärderna är kvalitetssäkrade. Ofta måste kompletterande förhör hållas och inspektionsgruppen anser att det är viktigt att detta i sig inte leder till tempoförluster i utredningen utan att handläggning i ärendet sker under någon av de närmaste dagarna.

En granskning, utifrån Brå:s rapporter², av sammanlagt 120 polisledda, nedlagda förundersökningar om våld i offentlig miljö, visar att det i 30 procent av fallen fanns uppslag som borde ha bearbetats ytterligare eller

¹ Brå (2007:12 och 2009:1) "Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?"

² Brå (2007:12 och 2009:1) "Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?"

andra utredningsåtgärder som borde ha vidtagits. I vilken utsträckning sådana ytterligare utredningsåtgärder skulle ha resulterat i redovisade ärenden till åklagaren går inte med säkerhet att avgöra.

Sannolikt skulle, om uppslag i anmälningar bearbetades i större utsträckning, fler brottsutredningar leda till större andel redovisade ärenden till åklagare. Brå bedömer att ytterligare utredningsåtgärder skulle kunna leda till att personuppkläringen ökar med 10–20 procentenheter. Enligt inspektionsgruppens bedömning förefaller denna ökning vara rimlig.

Inspektionsgruppen har också iakttagit att det finns en stor variation mellan myndigheterna av såväl formulering som tillämpning av nedläggningsgrunder. De grundläggande rättsprinciperna om enhetlighet och förutsägbarhet måste även gälla nedläggningsgrunder.

En slutsats av inspektionen är att berörda myndigheter arbetar med de brottsförebyggande verktyg som redan är kända, men med lokala anpassningar. Med hänsyn till den stora tillgången till alkohol och rådande dryckeskultur i samband med nöjeslivet, är det emellertid inte realistiskt att förvänta att enbart polisen kan påverka brottsligheten i någon påtaglig omfattning. Ett nöjesliv med alkoholkonsumtion medför en förhöjd risk för våldsbrottslighet.

Polisiära insatser kommer därmed i första hand att inriktas mot att försöka hålla brottsligheten på en ”rimlig” nivå. För att nå framgång i detta avseende krävs ett genomtänkt, uthålligt arbete.

Slutligen har inspektionsgruppen iakttagit att det råder uttalad brist på arrestplatser för omhändertagna enligt polislagen (1984:387) (PL) eller lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB).

Sammanfattningsvis – fem faktorer för att nå bättre resultat vid bekämpning av våld i offentlig miljö

- Begränsa alkoholkonsumtionen
- Hög polisiär närvaro och synlighet på brottsintensiva platser
- Genomför initiala brottsutredande åtgärder på brottsplatsen
- Snabb fortsatt utredning i nära anslutning till händelsen
- Bearbeta uppslag i större utsträckning, jfr Brå:s rapporter 2007:12 och 2009:1 ”Misshandel mellan obekant – kan fler brott klaras upp?”

3 Inspektionsmetod

Inspektionen har föregåtts av en förstudie. Med utgångspunkt från den här frågor i förväg ställts till polismyndigheterna. Inspektionsgruppen har besökt centralorten i respektive myndighet. Intervjuer har genomförts med sakkunniga inom aktuella ämnesområden, yttre befäl, uniformerad yttre personal samt utredningsansvariga. Vidare har verksamhetsplaner och andra relevanta dokument granskats. Slutligen har 20 nedlagda förundersökningar i respektive myndighet granskats.

Deltagare i inspektionsgruppen var

- ◆ biträdande länspolismästaren Hans Nordin, inspektionsledare, Polismyndigheten i Skåne
- ◆ kommissarien Thomas Anderberg, sekreterare, Polismyndigheten i Skåne
- ◆ kommissarien Nils-Ivar Jönsson, Polismyndigheten i Stockholms län; deltog inte i inspektionen av City polismästardistrikt
- ◆ inspektören Linda Olsson, Polismyndigheten i Skåne
- ◆ verksamhetsanalytikern Anders Tegsten, Rikspolisstyrelsen.

4 Mål år 2010 för inspekterade polismyndigheter

Av verksamhetsplanerna för år 2010 framgår följande mål avseende våld i offentlig miljö. Målen har satts i dialogform mellan polismyndigheterna och RPS, med varierande ambitionsnivå och med skillnader mellan polismyndigheterna.

*Polismyndigheten i Stockholms län,
City polismästardistrikt*

- ◆ Brottsförebyggande mål – högst 3 650 anmälda brott.
- ◆ Brottsutredande mål – minst 520 ärenden ska redovisas till åklagaren.³

Polismyndigheten Värmland

- ◆ Brottsförebyggande mål – högst 950 anmälda brott.
- ◆ Brottsutredande mål – minst 40 procent av inkomna ärenden ska redovisas till åklagaren.

Polismyndigheten i Västernorrlands län

- ◆ Brottsförebyggande mål – högst 1 028 anmälda brott.
- ◆ Brottsutredande mål – minst 27 procent av inkomna ärenden ska redovisas till åklagaren.

Polismyndigheten i Västmanlands län

- ◆ Brottsförebyggande mål – högst 1 150 anmälda brott.
- ◆ Brottsutredande mål – minst 28 procent av inkomna ärenden ska redovisas till åklagaren.

Polismyndigheten i Örebro län

- ◆ Brottsförebyggande mål – högst 1 150 anmälda brott.
- ◆ Brottsutredande mål – minst 29 procent av inkomna ärenden ska redovisas till åklagaren.

Polismyndigheten i Östergötlands län

- ◆ Brottsförebyggande mål – högst 1 850 anmälda brott.
- ◆ Brottsutredande mål – minst 30 procent av inkomna ärenden ska redovisas till åklagaren.

³ Detta är polismästardistriktets bidrag till polismyndighetens gemensamma mål.

5 Brottsutveckling

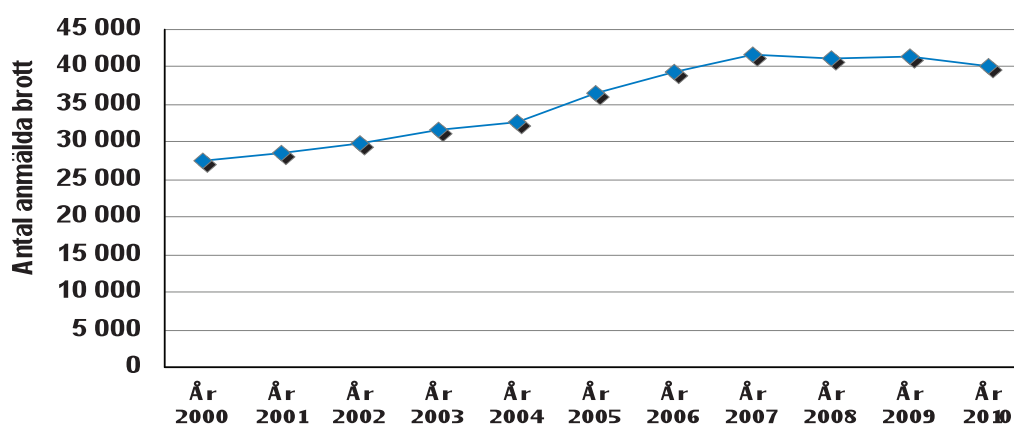
Resultat avseende antalet anmälda brott och andelen ärenden redovisade till åklagaren av inkomna samt uppklarade brott under år 2010, *se avsnitt 12, tabellerna 2 och 3*. Enligt polisens verksamhetsuppföljningssystem (VUP) har antalet anmälda våldsbrott i offentlig miljö ökat från 27 567 år 2000 till 40 063 år 2010, vilket innebär en ökning med 45 procent, *se avsnitt 12, tabellerna 4 och 5*. I vilken utsträckning ökningen är faktisk eller beror på andra omständigheter, som en ökad anmälningsbenägenhet, är svårt att avgöra. Enligt Brå skiljer sig våld i offentlig miljö från andra misshandelsbrott eftersom anmälningsbenägenheten för denna brottstyp är mer känslig för svängningar i samhällsnormen. Brå⁴ redovisar att en förändring i polisens upptagningsbenägenhet, kan förklara 40 procent av ökningen av misshandelsanmälningar mellan

obekanta sedan år 2001.

Andra källor visar däremot på en tämligen stabil nivå av misshandelsbrotten. Vårddata som redovisar antalet patienter som vårdats för yttre våldsskador visar att antalet vårdade patienter i landet per 100 000 invånare ligger mellan cirka 20 och 30 under åren 1997–2007. Före år 1997 låg nivån på över 30.⁵ Detta indikerar att våldet inte blivit grövre, utan tvärtom kan det antas att en större andel av brotten är av lindrig karaktär.

Brottskurvan för våld i offentlig miljö följer årstiderna och är således tydligt säsongbundet. Brotten inträffar i mindre utsträckning under den kalla årstiden. Brottstypen är också starkt knuten till rådande väderlek. Regn och låga utomhustemperaturer medför färre antal anmälda brott.

Antal anmälda brott avseende våld i offentlig miljö

Källa VUP

⁴ Brå (2009:1) "Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?" sid. 51.

⁵ Brå "På egna meriter" sid. 13.

6 Begreppet våld i offentlig miljö

Våld i nöjesmiljö

Enligt RPS planeringsförutsättningar omfattar begreppet våld i offentlig miljö all misshandel som sker utomhus där brottsoffret är sju år eller äldre. Definitionen kan uppfattas som motsägelsefull, då ordet ”offentlig” i vardagligt språk associerar till ”allmän”, d.v.s. i detta sammanhang platser såväl inom- som utomhus dit allmänheten har tillträde. Begreppet ”offentlig” finns också i ordningslagen (1993:1617) och kan avse allmänna platser såväl inom- som utomhus som används för allmän trafik.

Tillämpningen av definitionen av våld i offentlig miljö innebär att även misshandelsbrott som sker på platser dit allmänheten inte har tillträde, men som sker utomhus, ingår i brottstypen. Exempel på sådana platser är skolgårdar, som normalt inte är en offentlig plats dit allmänheten har tillträde.

En stor del av brotten som faller under begreppet våld i offentlig miljö är nöjesrelaterade, genom att många brott begås mot någon som är på väg till eller från en krog eller annan liknande nöjeslokal. Om brottet inträffar inne i en nöjeslokal, som av de flesta uppfattas som en offentlig plats, faller inte brottet inom kategorin våld i offentlig miljö.

Inspektionsgruppen konstaterar att samtliga granskade polismyndigheters brottsförebyggande åtgärder avseende våld i offentlig miljö riktas mot nöjesetablissemang och avser såväl den brottslighet som sker utomhus som inomhus. Polisiära åtgärder mot misshandelsbrott utomhus som sker på andra platser förekommer i liten omfattning. Begreppet våld i offentlig miljö uppfattas allmänt av polismän som misshandelsbrott i nöjesmiljö. Det ligger också i sakens natur att insatser i stort sett uteslutande avser den nöjesrelaterade misshandeln, eftersom brotten sker återkommande på geografiskt avgränsade områden och är begränsade i tid. Detta innebär att nöjesrelaterade brott är lättare att påverka med polisiära metoder, jämfört med övriga misshandelsbrott utomhus som i liten eller obefintlig utsträckning går att förutse och därmed inte på samma sätt kan påverkas genom polisiär närvaro.

Olika avgränsningar av våld i offentlig miljö

Våld i offentlig miljö omfattar misshandelsbrott utomhus mot både bekanta och obekanta personer över och under 15 år. Detta avviker från det urval som gjorts i bilaga 1 som till viss del avser brott utomhus mot obekanta personer 15 år eller äldre. Orsaken är att det snävare urvalet i högre grad anses representera våld i offentlig miljö i förhållande till de polisiära metoder som redovisas i rapporten. Det mer avgränsade urvalet omfattade 63 procent⁶ av antalet anmälda brott om våld i offentlig miljö år 2010.

Genom Polisens system Hobit⁷ har en fördjupad studie av de olika typerna av våld i offentlig miljö genomförts. Urvalet har bestått av samtliga anmälda brott om våld i offentlig miljö, enligt gällande definition, år 2010 vid de polismyndigheter som omfattats av inspektionen.

Studien visar att våld i offentlig miljö mot barn i åldern 7–14 år avviker avsevärt från det urval, misshandel utomhus mot obekant person 15 år och äldre, som gjorts i inspektionen främst när det gäller fördelningen över veckans dagar och dygnets timmar. Våld mot barn i åldern 7–14 har en jämn fördelning över årets månader och sker huvudsakligen under dagtid på vardagar. Det är en stor avvikelse jämfört med antalet anmälda misshandelsbrott utomhus mot obekant 15 år eller äldre, vilka i huvudsak äger rum kvälls- och nattetid under veckosluten, med förhöjd frekvens under maj–augusti, *se bilaga 2*.

De varierande tidpunkterna för olika kategorier av brott återspeglar till stor del en skillnad i brottskontext och har därmed betydelse för de metoder som kan användas av polisen för att bekämpa brotten. En stor andel av det anmälda våldet mot barn 7–14 år är relaterad till skolmiljön. En sökning på ”skola” under variabeln ”plats” i Hobit gav för år 2010 resultatet, att minst 33 procent av misshandelsbrotten utomhus mot barn 7–14 år sannolikt skett på eller i anslutning till en skola.

En annan omständighet som särskilt berör det våld som sker mot barn i åldern 7–14 år är att en stor andel av dessa ärenden lagts ned på grund av att den misstänkte inte fyllt 15 år. Det gör att andelen ärenden som redovisas till åklagare kan förväntas vara lägre än för

⁶ Källa: VUP

⁷ Händelse- och brottsinformationstjänsten.

andra brott i våld i offentlig miljö. Under år 2010 var andelen ärenden redovisade till åklagare 16 procent för brott mot barn 7–14 år och 25 procent för övrigt våld i offentlig miljö. Förklaringen står att finna i att cirka 35 procent av brotten mot barn 7–14 år lagts ned med motiveringen att den misstänkte inte fyllt 15 år, att jämföra med enbart en procent för brott mot personer 15 år eller äldre. Enbart sett till brott mot bekanta personer 7–14 år lades 47 procent av brotten ned med motivering att den misstänkte inte fyllt 15 år.

Brottskontextens betydelse för polisens metoder

Typiska platser för våld i offentlig miljö är krogar, torg och skolor. Dessa platser utgör också olika typer av kontext utifrån ett brottsbekämpande perspektiv. Tidigare har redovisats att det anmälda våldet mot

barn 7–14 år avviker mycket från övriga brott inom brottskategorin. Denna har i sin tur stor betydelse för polisens val av brottsförebyggande metoder, olika brott påverkas med olika metoder. Otvetydigt råder det stora skillnader för polisens möjligheter att påverka brottslighet med en given metod. Inne på krogen, som inte inkluderas i definitionen av våld i offentlig miljö, finns andra utgångspunkter än strax utanför krogen eller på väg till eller från krogen. Förutsättningarna för att påverka våldsnivån i skolmiljö avviker mycket från andra miljöer som t.ex. allmänna kommunikationer. Särskilda evenemang, såsom idrottsevenemang, demonstrationer och konserter, utgör ytterligare typer av kontext med särskilda förutsättningar.

Inspektionsgruppen har främst behandlat det våld i offentlig miljö som huvudsakligen sker under veckoslutens kvällar och nätter.

7 Brottslighetens orsaker

Av Brå:s rapport *Förebyggande av våld i offentlig miljö. En slutrapport*, framgår att våld i offentlig miljö som är nöjesrelaterat är ett typiskt friktionsbrott, d.v.s. brottet har oftast föregåtts av en konflikt eller dispyt mellan två eller flera människor. Konflikten kan ha uppkommit av en mängd olika orsaker, som inte sällan förefaller vara bagatellartade. Den kan vara ett resultat av en oavsiktlig fysisk kontakt som uppfattas som provocerande, men kan också ha uppstått efter ett verbalt yttrande som missuppfattats eller genom en ordväxling som uppfattats som en personlig kränkning. Friktionen har nästan alltid förstärkts genom att någon av parterna, men oftast samtliga inblandade parter, är alkoholpåverkade.

Misshandel som är oprovocerad, d.v.s. där brottet inte har föregåtts av någon tidigare konflikt eller provokation mellan gärningsman och brottsoffer, förekommer sällan. Misshandelsfall som är av överfallsliknande karaktär är sällsynta. Gemensamt för brottstyperna är dels att skadorna i de flesta fall är lindriga, dels att brottsoffret sällan behöver söka vård.⁸

Den absolut främsta orsaken till att oavsiktliga eller avsiktliga friktioner mellan människor leder till misshandel är graden av alkoholpåverkan hos de inblandade. Det är inte ovanligt att både potentiella brottsoffer och gärningsmän i ett alkohol- eller drogpåverkat tillstånd uppvisar ett aggressivt eller ett utagerande beteende.

Majoriteten av både misstänkta och målsägande är män. Oftast är båda parter unga. Av ovan nämnd Brå-rapport framgår också att av de inblandade parterna var hälften under 24 år och en tredjedel under 21 år. Av studien framgår vidare att i nästan 70 procent av

fallen fanns indikationer på att gärningsmännen var berusade. Bland brottsoffren var andelen berusade något högre. Statens folkhälsoinstitut har pekat på att 80 procent av misshandelsfallen i landet har koppling till alkoholkonsumtion.¹⁰

Tydliga förändringar avseende såväl tillgången till som konsumtionen av alkohol har skett under de senaste tjugo åren. En anpassning till EU:s regelverk har skett, vilket medfört bland annat ökad privatinförsel av alkohol, men också olaglig införsel. Vidare har antalet serveringsställen med alkoholtillstånd ökat, öppettider för både systembolag och serveringsställen har förlängts. Enligt Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD) vid Stockholms universitet har alkoholkonsumtionen ökat från 7,8 liter 100 procent alkohol per invånare 15 år och äldre år 1995 till 9,2 liter år 2010, d.v.s. 18 procent.¹¹ Det har dock skett en nedgång från år 2004, då konsumtionen var som högst och uppgick till 10,5 liter. Nedgången därefter uppges bero på minskad privat och illegal införsel. Mot detta talar dock Tullverkets beslagsstatistik. Den visar att under år 2010 ökade volymen för beslagtagna sprit till 78 300 liter jämfört med 48 700 liter år 2009. Antalet kontrolltillfällen var oförändrat.

Enligt Statens folkhälsoinstituts statistik¹² över försäljning av alkoholdrycker 100 procent alkohol per invånare 15 år och äldre, har försäljningen i landet ökat från 6,7 liter år 1980 till 7,4 liter år 2009, *se avsnitt 12, tabell 6*. Vidare anges att antalet restauranger med stadigvarande serveringstillstånd har ökat från 6 437 år 1992 till 10 960 år 2009, vilket är en ökning med 70 procent.

⁸ Brå (F 3-0402/2006) (RPS PoA-480-3550/06) "Förebyggande av våld i offentlig miljö. En slutrapport" sid. 6.

¹⁰ Statens folkhälsoinstitut (R2007:9) "Ansvarsfull alkoholserving i krogmiljö" sid. 8.

¹¹ SoRAD Forskningsrapporterna nr 39 och 60.

¹² Alkoholstatistik 2009.

8 Ledning och styrning enligt Polisens underrättelsemodell (PUM)

Dokumentation

Samtliga polismyndigheter har mål i verksamhetsplanerna om vilka resultat som ska uppnås i bekämpning av våld i offentlig miljö. Operativa ledningsgruppen (OLG) har en central roll genom att fatta beslut om insatser mot brottstypen och vilka resurser som ska disponeras för uppgiften. En förutsättning för att OLG ska kunna fatta operativa beslut är att beslutsfattare har en tillräckligt god kunskap om förhållandena. Det är därför viktigt att kriminalunderrättelsetjänsten (KUT) fortlöpande följer brottsmönster, utveckling och trender och delger OLG underrättelser. KUT är i grunden ett verktyg för OLG, som ska besluta om inriktning för underrättelsearbetet. Denna styrning kan bland annat ske genom beställningar. Vid de flesta besökta polismyndigheter får enbart OLG och då oftast ordföranden, fatta beslut om att en beställning ska göras.

Ingen av berörda KUT-enheter har av OLG under år 2010 fått någon beställning att fortlöpande bevaka utvecklingen av s.k. hot spots. Däremot förekommer att lokala KUT-funktioner gör sådana analyser. Anledningen till frånvaron av löpande analyser av våldsbrottsligheten är att den uppfattas som stabil eftersom antalet anmälda brott är oförändrat över tid. I realiteten förändras dock verkligheten kontinuerligt; serveringstillstånden ökar, öppettiderna på Systembolaget förändras, alkoholkonsumtionen per individ ökar, antal personer i nöjesmiljöer ökar ständigt m.m.. Sammantaget borde detta innebära att Polisen genomför löpande analyser av våldsbrottsligheten. Vid några myndigheter finns dock rapporter som upprättats tidigare och som berör våld i offentlig miljö.

Vid Polismyndigheten i Stockholms län, City polismästardistrikt har KUT under år 2010 upprättat en operativ underrättelserapport angående ”problemkrogar” i city. Rapporten har identifierat sex problemkrogar på årsbasis och ytterligare tre under sommarmånaderna. Inom insatsen Cityhelg sker kontinuerlig uppföljning av aktuell brottslighet. Som redovisas nedan under avsnittet ”Brottsförebyggande metoder” finns en koordinator vid operativa samordningsenheten som på heltid arbetar med Cityhelg. KUT presenterar inför varje insats en helgunderrättelse (HuND)

som innehåller aktuell information om problembilden.

Vid Polismyndigheten Värmland upprättades år 2007 dokumentet ”Riktlinjer för insatser i offentlig miljö”. I dokumentet redovisas särskilt utsatta platser i de största orterna. Valet av platser för polisiär övervakningsverksamhet avseende våld i offentlig miljö baseras på uppgifter ur Hobit¹³, s.k. LUPP¹⁴-kurvor över tid samt på erfarenheter.

Lokala KUT-funktioner vid polisområdena gör ”platsbaserad” löpande uppföljning med fokus på koncentrationer av våld i offentlig miljö och förändring av brottsligheten på dessa platser. Eftersom problemen främst är relaterade till samma platser och krogar över tid anses någon närmare analys inte nödvändig, eftersom platserna är väl kända hos personalen.

Vid Polismyndigheten i Västernorrlands län upprättade KUT i början av 2000-talet en strategisk rapport som belyste problemen med våld i offentlig miljö i polisdistriktet. Därefter har inte någon motsvarande rapport gjorts. Innehållet i rapporten bedöms ha god bärighet även i nuläget. Andra typer av rapporter som redovisar förekomsten av våld i offentlig miljö gjordes fram t.o.m. år 2008. Bedömningen är att det finns en god bild av vilken typ av brott som förekommer och ungefär var brotten sker. KUT arbetar efter en underrättelseplan som beslutats av OLG. Planen innehåller inget uppdrag att genomföra någon kartläggning över brottsintensiva platser. Däremot finns vid respektive närpolisområde en lokal KUT-funktion, som svarar för lokal framtagning av sådana uppgifter. Det bör understrykas att problembilden skiljer sig åt mellan närpolisområdena. Som exempel kan nämnas att i Örnsköldsvik bedöms det inte som nödvändigt med en närmare analys av koncentrationer av brott, då denna är enkel att överblicka.

Vid Polismyndigheten i Västmanlands län har egeninitierade analyser genomförts vid KUT. Utgångspunkten för arbetet mot problemen är en kartläggning som gjordes år 2008, samt den kunskap som finns hos personal i yttre tjänst om problembilden. Den delgivning som sker av KUT till OLG avseende våld i offentlig miljö avser främst särskilda evenemang som äger rum i länet.

¹³ Händelse- och brottsinformationstjänsten.

¹⁴ Lokal uppföljnings- och prognostiseringsprocedur.

Vid Polismyndigheten i Örebro län upprättades år 2008 KUT-rapporten ”Misshandel i Örebro 2008” som fortfarande i vissa delar ligger till grund för verksamhetsplaneringsarbetet. Under år 2007 upprättades ”Krograpport 2007” som är en inventering av brott i anslutning till krogar och restauranger i Örebro. För närvarande pågår en analys av s.k. hot spots för hela länet. Utöver nämnda rapporter har ytterligare ett antal dokument upprättats med anknytning till våld i offentlig miljö, som t.ex. ”Strategisk information inför 2011 års verksamhetsplan”.

Vid Polismyndigheten i Östergötlands län upprättades i december 2006 rapporten ”Alkohol och våld, misshandelns koppling till alkohol och krogmiljöer i Östergötland”. Rapporten konstaterade bland annat att 60 procent av samtliga våldsbrott i Östergötland är alkoholrelaterade. Huvuddelen av sådana misshandelsbrott sker i de tre största orterna och generellt för brottstypen är att den är koncentrerad till små ytor kring krogmiljön. I ”Handlingsplan mot våldsbrott” från februari 2007 redovisas strategin och vissa framgångsfaktorer. Planen är detaljerad och anger även namn på befattningshavare som ansvarat för att åtgärder genomförts. Rapporten och handlingsplanen bedöms fortfarande vara relevant som underlag för åtgärder mot våld i offentlig miljö. Inför verksamhetsplaneringen för år 2011 har rapporten ”Beslutsunderlag för planlagd linjeverksamhet 2011” om våld i offentlig miljö upprättats. Jämfört med rapporten år 2006 har det inte skett några anmärkningsvärda förändringar av brottstid och plats.

Operativa ledningsgrupper

Respektive inspekterad polismyndighet har organiserat en operativ ledningsgrupp (OLG) som normalt sammanträder varje vecka eller var fjortonde dag. OLG vid City polismästardistrikt sammanträder var tredje vecka. Sammansättning av ledamöter varierar med hänsyn till lokala förutsättningar. I vissa myndigheter ingår t.ex. informations- eller ekonomifunktion och fackliga representanter. City polismästardistrikt skiljer sig åt från övriga, genom att operativa beslut fattas främst i taktiska ledningsgrupper som finns vid sidoenheterna Norrmalm, Södermalm, kriminalenheten och tillståndsenheten. OLG fattar främst övergripande beslut samt följer upp metoder och resultat.

Normalt följer OLG utvecklingen av våld i offentlig miljö. Olika metoder tillämpas för att avgöra en statistisk avvikelse. Någon definition vad en avvikelse innebär finns inte. Det saknas också definition av vad en ”normalnivå” är. Normalnivån avgörs framförallt

av historiska värden och varierar därför mellan polismyndigheterna.

Ett problem definieras ofta genom avvikelser från målet eller det förväntade resultatet jämfört med föregående år. En avvikelse kan också innebära att nivån avviker från den förväntade nivån enligt metoden LUPP. I de flesta fallen utgör normalnivån inte skäl för ökad kunskapsinhämtning eller insats.

Tillämpning av PUM-A

Av RPS föreskrifter och allmänna råd om användning av IT-stödet Polisens underrättelsemodell – Applikationer (PUM-A), FAP 193-1, framgår av 6§ att PUM-A ska, med undantag för utrednings- och serviceverksamhet, användas vid dokumentation av planlagd verksamhet. Vidare framgår av 7§ att i PUM-A ska dokumenteras uppgifter om vilka åtgärder som ska utföras, hur de ska genomföras och följas upp samt eventuell utvärdering av genomförda aktiviteter.

Med undantag för Polismyndigheten i Örebro län har inspekterade polismyndigheter under år 2010 upprättat ett inriktningsbeslut i PUM-A om våld i offentlig miljö. Till inriktningsbesluten har kopplats insatser som på något vis berör brottstypen. Det kan vara fråga om t.ex. insatser i samband med olika offentliga tillställningar eller andra liknande evenemang.

Följande inriktningsbeslut har upprättats för år 2010 avseende våld i offentlig miljö.

*Polismyndigheten i Stockholms län,
City polismästardistrikt*

V09000470000 ”City – Våld i offentlig miljö 2010”.
Till inriktningsbeslutet har 122 insatser kopplats.

Polismyndigheten Värmland

V090009670000 ”1700 Våld i offentlig miljö 2010”.
Till inriktningsbeslutet har 29 insatser kopplats.

Polismyndigheten i Västernorrlands län

V09000730000 ”Våldsbrott Västernorrland 2010”.
Till inriktningsbeslutet har 22 insatser kopplats.

Polismyndigheten i Västmanland

V100000550000 ”Våldsbrott Västmanland, 2010”.
Till inriktningsbeslutet har 33 insatser kopplats.

Polismyndigheten i Örebro län

För år 2010 har inget inriktningsbeslut upprättats för våld i offentlig miljö. Under år 2009 upprättade respektive närpolisområde sådana beslut.

Polismyndigheten i Östergötlands län

V100001320000 "Våldsbrott 2010". Till inriktningsbeslutet har 31 insatser kopplats.

Sammanlagt har 237 insatser kopplats till inriktningsbesluten. Inspektionsgruppen har med hänsyn till det omfattande antalet enbart granskat ett slumpmässigt mindre urval av genomförda insatser.

Den övergripande bedömningen är att kvaliteten på dokumentation av insatser skiftar såväl inom respektive polismyndighet som mellan myndigheterna. En generell iakttagelse är att i insatsordern beskrivna metoder som ska tillämpas oftast är alltför allmänt hållna. Någon beskrivning av hur vald metod ska anpassas till lokala förhållanden i den enskilda insatsen förekommer ytterst sällan. Vidare saknas i uppföljningsdelen ofta rekommendationer eller information om hur en beskriven metod tillämpats, eller vilka delar i metoden som fungerat eller inte fungerat.

PUM pekar på vikten av uppföljning av genomförda insatser. Uppföljning är nödvändig både för att mäta resultat och öka kunskapen om polisiära arbetsmetoder. Kunskap och erfarenheter från uppföljning ska användas och återkopplas till den framtida verksamheten. Granskningen visar således att generellt saknas rutiner för att ta om hand uppföljningsinformation för att på ett systematiskt sätt använda erfarenheter i framtida liknande insatser.

Beställningar

Ledning och styrning av det operativa arbetet riktat mot våld i offentlig miljö är beroende av underlag som kan ligga till grund för beslut om hur brottsligheten ska bekämpas. Normalt upprättar KUT sådana underlag. Kommunikationen mellan KUT och OLG utgörs framför allt av beställningar.

Under inspektionen har ställts frågor till både chefer och representanter för KUT om vad som beställs, vem som beställer och vem som utför beställningarna. Slutsatsen är att det inte finns någon enhetlig ordning sett över polismyndigheterna. Däremot är det en generell uppfattning att det är operativa chefer som

ska ansvara för beställningar till KUT. I de flesta fall har också KUT anpassat sig till den ordningen och tar enbart emot beställningar från operativa chefer/OLG. Det förekommer dock att beställningar av underlag för operativ inriktning även görs av andra än denne. Oftast saknas tydliga anvisningar om vilken funktion som är behörig att göra beställningar till KUT.

Typen av underlag som ligger till grund för operativ inriktning av arbetet varierar mellan polismyndigheterna. Det förekommer följaktligen en del ganska stora skillnader mellan polismyndigheterna vad avser det underlag som OLG anser sig behöva för att leda och inrikta arbetet. En reflektion som gjorts är att det beställs och produceras någorlunda standardiserat underlag som beskriver utvecklingen i form av s.k. LUPP-kurvor och den statistik som visar hur utvecklingen förhåller sig till de mål som polismyndigheten satt i verksamhetsplanen.

Däremot är det mindre tydligt hur beställningar och produkter ska utformas för att mer konkret bidra till den taktiska inriktningen av brottsbekämpningen och det operativa utförandet. De beställningar som görs uppfattas av KUT i flera fall som otydliga, d.v.s. det förekommer oklarheter kring vad KUT förväntas producera. Detta gäller särskilt de produkter som inte återkommande föredras på OLG:s möten.

En ökad standardisering av de produkter som ska delges OLG och kriterierna för att beställa dessa är önskvärd. Detta kräver också att de som gör beställningar är insatta i de möjligheter som finns att utföra beställningar och det gemensamma "språk" som är nödvändigt för att beställare och utförare ska kunna kommunicera på ett bra sätt. Ofta krävs det omfattande resurser vid KUT för att producera önskat material, varför det är nödvändigt med en ingående kommunikation mellan beställare och utförare för att säkerställa att produkten överensstämmer med beställarens önskemål. Diffusa beställningar kan leda till osäkra beslutsunderlag.

9 Brottsförebyggande metoder

Kunskapsinhämtning och -överföring

Grundläggande för att ett brottsförebyggande arbete ska leda till förväntat resultat är att arbetet sker på ett strukturerat sätt med kunskap som bas för beslut om vilka strategier och metoder som ska tillämpas. PUM är ett koncept för ledning och styrning av polisiärt operativt arbete. Konceptet vilar på tre delprocesser; ledning och styrning, kriminalunderrättelseverksamhet och genomförandet av planlagd operativ verksamhet. OLG och KUT är centrala funktioner i konceptet.

Av avgörande betydelse är att rätt och tillräcklig kunskap överförs främst från KUT till den beslutsfattande funktionen. Ett sätt för OLG att bedöma behovet av åtgärder avseende våld i offentlig miljö är en fortlöpande delgivning från KUT av brottsmönsteranalyser. Analyserna måste förutom en kartläggning även innehålla en förklaring om varför brottsligheten koncentreras till vissa platser och miljöer. Hur ofta sådana analyser måste genomföras är beroende av lokala förhållanden.

I arbetet mot brottsintensiva platser används begreppet ”hot spot” om en sådan plats. Med en hot spot avses ett geografiskt, men också i tid, ”hot times”, tydligt avgränsat område som är särskilt brottsintensivt med en betydande stabilitet. Se vidare under avsnitt ”Begreppen hot spot och mikropplats”.

Enbart polisiära brottsförebyggande åtgärder kan inte på ett mer påtagligt sätt förebygga våld i offentlig miljö med hänsyn till förhållandet att brotten främst inträffar i nöjesmiljö och är starkt relaterat till alkoholkonsumtion. Frågan är i vilken omfattning en sådan brottslighet är ”normal” och vad som är ”godtagbart” i ett samhällsperspektiv.

En följdfråga i sammanhanget är därmed vad en avvikelse från det ”normala” innebär. Denna fråga kan inte entydigt besvaras, med hänsyn till framförallt skillnader i lokala förhållanden. Det kan t.ex. bero på krogtäthet, hur många personer som samtidigt vistas på en viss plats, men också acceptansnivån för denna typ av brottslighet.

Grundläggande brottsförebyggande metoder

Till polisens uppgifter hör bland annat att förebygga brott och öka människors trygghet. Trygghet är en

subjektiv känsla hos den enskilda individen och brottsligheten är en av flera faktorer, sannolikt den främsta, som kan påverka den. Förutsättningarna för ett brottsförebyggande arbete avseende våld i offentlig miljö är skiftande och måste naturligtvis anpassas till lokala förhållanden. Den del av våld i offentlig miljö som är nöjesrelaterad är till sin karaktär tydligt avgränsad både i tid och i rum, varför polisen har större förutsättningar att nå framgång mot denna typ av misshandel utomhus. För den del av våld i offentlig miljö som inte är nöjesrelaterad har polisen sämre möjligheter att påverka, eftersom det vanligen saknas tydliga mönster. Det polisiära brottsförebyggande arbetet koncentreras därför till nöjesmiljön.

Som tidigare beskrivits är våld i offentlig miljö och då särskilt brotten som är nöjesrelaterade, s.k. friktionsbrott. Generella förebyggande åtgärder bör ta sikte på de grundläggande faktorerna som eftersträvar att

- ♦ minska provokationer och friktioner mellan individer
- ♦ minska alkoholkonsumtionen, framför allt vid tillfällen med intensiv konsumtion
- ♦ öka risken för upptäckt och lagföring
- ♦ försvåra bortförklaringar, d.v.s. skapa tydlighet vilka normer eller regler som gäller.

Att det finns ett samband mellan konsumtion av alkohol och våld är känt. Detta har vid flertalet tillfällen belagts inom forskningen. Alkoholberusning är en riskfaktor som, tillsammans med andra omständigheter, kan leda till utsatthet för brott men också till att brott begås. Det är berusningen som är påverkansfaktorn i sambandet mellan alkohol och våld.¹⁵

Brå menar att en minskad andel kraftigt berusade personer på krogarna sannolikt är en av de mest effektiva metoderna att minska risken för våld och hot i krogmiljön.¹⁶ Krogarna har i detta sammanhang en nyckelroll, eftersom de har en möjlighet att styra graden av berusning genom att tillämpa en ansvarsfull alkoholserving. Det finns således starka skäl att försöka förebygga en ökad alkoholkonsumtion på krogarna för att det nöjesrelaterade våldet ska minska.

De besökta polismyndigheterna framhåller dels att under den senaste tioårsperioden har antalet personer

¹⁵ Magnus Ramstedt 2004.

¹⁶ Brå (2004:6) ”Brottsförebyggande arbete i praktiken – 19 lokala projekt” sid. 15.

i nöjesmiljön kontinuerligt ökat, dels att mer alkohol konsumeras per individ. Detta innebär att det polisiära arbetet med att förebygga våld i nöjesmiljö måste kombineras och förstärkas med åtgärder från andra aktörer, t.ex. kommun, krogbranschen och ordningsvakter.

För att nå framgång i det brottsförebyggande arbetet krävs en kombination av åtgärder som måste anpassas till lokala förhållanden. Som exempel kan påståendet ”berusade ungdomar bråkar på torget” tjäna som exempel på att problemet kan angripas med olika metoder. Påståendet kan delas upp i

◆ **berusade**

Detta kan innebära att en del av det förebyggande arbetet medför att åtgärder måste vidtas för att begränsa både konsumtion och tillgång av alkohol. Detta kan ske genom att t.ex. tillämpa den s.k. Kronobergsmodellen.

◆ **ungdomar**

Detta kan innebära att den s.k. övervakaren, oftast förälder eller annan vårdnadshavare, måste kontaktas och involveras.

◆ **bråkar**

Detta kan innebära att den s.k. kontrollantfunktionen måste förstärkas. Det kan vara fråga om att poliser, ordningsvakter eller att andra vuxna finns på plats.

◆ **på torget**

Detta kan innebära att åtgärder behöver göras i rummet, d.v.s. det kan vara fråga om att förbättra gatubelysningen, klippa ner buskar eller annan grönska som hindrar en överblickbarhet av torget.

Brottsintensiva platser (hot spots)

Av tradition har polisiära arbetsmetoder främst fokuserat på personer med antagandet att de, antingen som förövare eller brottsoffer, är grunden för polisarbetet. Senare forskning som redovisats i Brå:s rapport ”Platsens betydelse för polisarbetet”¹⁷ pekar istället mot att situationella faktorer spelar en större roll än vad som tidigare antagits som förklaring till brottslighet. Det kan innebära att polisiära åtgärder riktade mot små geografiskt avgränsade områden som är brottsintensiva, s.k. hot spots, kan påverka brottsfrekvensen. Rapporten säger vidare att metoden utgår från

antagandet att miljöer är stabilare över tiden och är mer förutsägbara än enskilda lagöverträdarens kriminalitet, som både är instabil och föränderlig sett i ett längre perspektiv. Detta innebär inte ett bortseende från individer men ska ses inom ramen för det kontext där brottet sker. Genom att flytta primärt fokus för polisärt arbete från individer till brottsintensiva platser blir det brottsförebyggande arbetet effektivare och ger långsiktiga effekter.

Metoden ger sannolikt större effekter i orter med en förhållandevis hög brottskoncentration. I arbetet med att bekämpa våld i offentlig miljö är metoden särskilt lämplig. På mindre orter kan brottsligheten vara mer individrelaterad, d.v.s. de förebyggande effekterna kan bli större om polisen riktar uppmärksamheten mot enskilda individer.

Ett arbete mot brottsintensiva platser kan innebära ett förändrat polisiärt fokus från att primärt lagföra enskilda lagöverträdare till ett engagemang i problemlösningar. För allmänheten är antalet lagförda personer sannolikt av mindre intresse jämfört med känslan av att tryggt kunna vistas och verka på en viss plats.

Ett intensivt platsbaserat polisiärt arbete kan medföra risker för att relationen mellan polis och de personer som övervakas försämras eftersom arbetssättet ofta handlar om en användning av märkbara kontrollinsatser, främst genom ett ökat antal uniformerade polismän. Om ett platsbaserat arbetssätt ska lyckas beror till stor del på polisens uppträdande, bemötande och val av kontrollmetoder.

Eftersom ett intensivt platsbaserat arbete av naturen medför en ”låg tolerans” finns en risk att allmänheten får en negativ inställning till polisens kontroll- och övervakningsmetoder. Det är därför särskilt viktigt att polismännen på platsen har ett gemensamt uppträdande och likartad toleransnivå. För detta krävs en tydlig definition av uppgiften och vad som förväntas, varför det måste finnas samsyn mellan berörda polismän.

Samtliga inspekterade polismyndigheter tillämpar någon form av brottsförebyggande arbete som inriktas mot brottsintensiva platser. De vanligaste platserna är inom centrumkärnor som har en hög koncentration av krog- och nöjesliv och då främst under veckosluten.

Begreppen hot spot och mikroplats

Begreppet hot spot förekommer ofta inom polisens brottsförebyggande verksamhet, men det saknas en standardiserad definition av begreppet om t.ex. hur många brott som måste inträffa inom ett specificerat

¹⁷ Brå (2010:11) ”Platsens betydelse för polisarbete”.

område för att platsen ska anses som en hot spot.¹⁸ Brå definierar en hot spot som en koncentration av brott till avgränsat geografiskt område ("rummet").¹⁹ En ytterligare definition beskriver en hot spot som en plats där brott anhopar sig och således utgör en brottsintensiv plats.²⁰

Däremot kan fastställas att en hot spot är beroende av det område som den jämförs med. Utifrån denna definition begränsas inte förekomsten av hot spots av vilken typ av region som analyseras. Således tillåts hot spots förekomma i både landsorts- och stadsmiljö. En koncentration av brott i landsortsmiljö hade kanske inte utgjort en hot spot om den förekommit i stadsmiljö.

I det praktiska polisarbetet blir således området som analyseras och där insatser ska genomföras avgörande. I en analys av hot spots inom ett polisdistrikt på kommunnivå kan vissa kommuner framträda, medan om analysen av hot spots istället avser en mindre ort kan vissa kvarter eller enskilda adresser framträda.

Mikroplats är ett annat begrepp som används i den brottsförebyggande verksamheten. Mikroplatsen är den analysenhet som forskning baserats på och den kan t.ex. avse ett gatuavsnitt, en del av ett kvarter, en specifik byggnad eller en enskild adress.²¹ Således avser mikroplatsen en liten väl avgränsad plats där brott koncentreras i förhållande till andra små avgränsade platser inom området som studeras. I ett bostadsområde kan det t.ex. finnas ett litet antal mikroplatser men i en kommun kan det finnas ett stort antal avgränsade små platser där brott koncentreras.

Omhändertagande av personer

Som tidigare konstaterats är den främsta orsaken till att friktioner mellan människor utlöser aggressivitet graden av alkoholpåverkan hos de inblandade. Mindre störningar eskalerar lätt till att resultera i misshandelsbrott. Det förefaller mer som regel än undantag att samtliga inblandade i sådana situationer är alkoholpåverkade. En självklar metod under sådana förhållanden är att ordningsstörande eller alltför alkoholpåverkade personer avlägsnas från miljön.

Samtliga inspekterade polismyndigheter tillämpar som en brottsförebyggande metod ett aktivt omhändertagande av ordningsstörande eller berusade personer med stöd av 13§ PL eller LOB.

13§ PL föreskriver att den som genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en

omedelbar fara för denna, får av en polisman, när det är nödvändigt för att ordningen skall kunna upprätthållas, avvisas eller avlägsnas från ett visst område eller utrymme. Är sådana åtgärder otillräckliga får personen tillfälligt omhändertas. LOB ger polisen befogenhet att omhänderta den som anträffas så berusad av alkoholdrycker eller annat berusningsmedel att han inte kan ta hand om sig själv eller annars utgör en fara för sig själv eller för någon annan. Samma befogenhet tillkommer också en förordnad ordningsvakt.

Författningarna ger således stöd för att omhänderta ordningsstörande eller berusade personer under vissa förutsättningar.

I stort sett samtliga besökta myndigheter uppger att de har för litet antal omhändertagandearrester. Detta begränsar en aktiv tillämpning av omhändertaganden enligt 13§ PL och LOB.

Antal omhändertagna åren 2008–2010 i landets polismyndigheter, se *avsnitt 12, tabell 7*.

Kronobergsmodellen

En arbetsmetod som i någon form tillämpas av samtliga inspekterade polismyndigheter är den s.k. Kronobergsmodellen. Modellens inriktning är att minska alkoholkonsumtionen hos ungdomar bl.a. genom att polisen etablerar kontakt med de ungas föräldrar och utreder misstankar mot personer som langar alkohol till ungdomar. Dessa är i förhållande till populationen kraftigt överrepresenterad som gärningsmän. En stor andel av brotten begås av ungdomar mot andra ungdomar.

Brå har i sin rapport²² utvärderat arbetsmetoden under år 2008 i sju orter/polisdistrikt, bland annat Karlstad och Sundsvall. Modellen är en av få utvärderade metoder som består av ett konkret arbetssätt med goda resultat. Att ungdomar förhindrats att dricka alkohol i offentlig miljö har lett till att färre antal behövt vårdats för alkoholförgiftning. Resultaten talar starkt för att metoden kan bidra till att minska våld i offentlig miljö.

Utvärderingen talar för att de resultat som uppnåtts främst torde hänga samman med att ungdomar märkt att risken är stor för att polisen ingriper. Däremot är det mindre rimligt att anta att resultaten i de studerade orterna/polisdistriktet är en effekt av att det blivit svårare att få tag på alkohol. Det är osäkert om ungdomarna dricker mindre i privata sammanhang.

¹⁸ Chainey – Ratcliffe 2005, sid. 147.

¹⁹ Brå (2000:14) "Idéskrift 5. Brott på karta".

²⁰ Weisburd, David m.fl. 2010, sid. 15. Brå (2010:11) "Platsens betydelse för polisarbete".

²¹ Weisburd, David m.fl. 2010 sid. 8 och 23.

²² Brå (2009:5) "Utvärdering av Kronobergsmodellen – en polisiär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö".

Av alkohollagen (2010:1622) framgår att alkoholdrycker inte får säljas eller annars lämnas ut till den som inte har fyllt 20 år. Servering av alkoholdrycker får ske till den som har fyllt 18 år. Bestämmelsen innebär att om någon som inte fyllt 18 år anträffas alkoholpåverkad eller innehar alkohol, så har alkoholen sannolikt åtkommit på ett olovligt sätt. Att inneha alkohol som åtkommit på ett olagligt sätt är i sig inte straffbart. Däremot är det straffbart att anskaffa alkohol till den som inte har rätt att få sådan vara utlämnad till sig.

Arbetsmetoden innebär ett polisiärt aktivt och strukturerat sätt att ingripa mot ungdomar under 20 år som vistas i offentliga miljöer och som innehar alkohol. Det övergripande syftet är att motverka såväl efterfrågan som tillgången av alkohol. De primära målgrupperna för polisens insatser är

- ◆ ungdomar under 20 år som bär med sig alkohol
- ◆ ungdomar under 18 år som är i sällskap med någon som bär med sig alkohol.

Arbetsmetoden innebär också att polisen uppmärksammar andra grupper såsom

- ◆ personer som säljer eller anskaffar alkohol till ungdomar
- ◆ de ungas föräldrar.

Metoden innebär i praktiken att när en person under 18 år som är alkoholpåverkad påträffas eller någon som är under 20 år innehar alkohol, ska polisen ingripa genom att upprätta en anmälan om brott mot alkohollagen och i förekommande fall beslagta alkoholen. Anmälan upprättas eftersom någon olovligen anskaffat alkoholen. Alternativt kan alkoholen direktförverkas enligt särskilda bestämmelser. I metoden ingår även att polisen kontaktar underårigas föräldrar, som uppmanas att hämta sina barn direkt på platsen. Polisen ska också kontakta den unges föräldrar om han eller hon befinner sig tillsammans med andra ungdomar som innehar alkohol.

Även om arbetsmetoden enligt Brå:s utvärdering förefaller ge positiva resultat kan metoden även ha negativa sidor. Föräldrar och socialarbetare ger en positiv bild, men också ungdomar som är under 18 år accepterar oftast polisens ingripande. Äldre ungdomar 18 till 19 år har ofta en lägre acceptansnivå då polisen ingriper.²³ Det är viktigt med ett bra bemötande för att skapa förståelse för metoden. Det finns annars en risk för att ungdomarnas förtroende för polisen minskar,

vilket kan få negativa konsekvenser i andra avseenden. Som ett exempel på en negativ reaktion finns på Facebook ett ”upprop” om att stoppa Kronobergsmodellen som beskrivs som ”ett sätt att kränka ungdomar” och som riskerar att ”förstöra många högtider”, vilket medför att ”förtroendet för polisen kommer att försvinna bland många unga människor”.

En tillämpning av Kronobergsmodellen fullt ut medför en förhållandevis stor arbetsinsats. Även om intentionerna är att tillämpa metoden fullt ut, sker ofta avsteg, varvid enbart delar av modellen tillämpas. I de flesta fall tillämpas enbart direktförverkanden. Generellt anses att det är viktigare att förverka alkoholen från så många ungdomar som möjligt, för att på så sätt minska tillgången av alkohol. Kontakt med föräldrarna tas när så är möjligt. I sammanhanget förtjänar det dock att påpekas att polismyndigheterna måste vara försiktiga med att göra avsteg från modellen eftersom det i slutändan innebär i att de inte längre tillämpar modellen i sig samt att det kan finnas en viss risk att effekterna av modellen uteblir om myndigheterna väljer bort väsentliga delar av den.

Upprättande av anmälan och förhör med den unge resulterar sällan i uppslag som leder fram till den som tillhandahållit alkoholen.

Som ovan nämnts reagerar ungdomar på olika sätt vid ingripanden. Äldre ungdomar accepterar ingripanden i mindre utsträckning än yngre. Metoden kräver därför en likartad tillämpning, d.v.s. oberoende av ingripande polismän måste åtgärderna vara konsekventa. Metoden mister annars sin funktion som normbyggande.

Ansvarsfull alkoholserving

Det finns, som tidigare konstaterats, en stark koppling mellan konsumtion av alkohol och våld. Den kopplingen anses vara större i länder där man har en s.k. berusningskultur som t.ex. i Sverige. Den vetenskapligt utvärderade metoden ”ansvarsfull alkoholserving”²⁴ syftar till att minska det krogrelaterade våldet genom att stärka krogpersonalen i deras roll och ge dem verktyg för att kunna upptäcka och hantera risksituationer samt undervisa hur situationer som kan utvecklas till våldsbrott kan förebyggas.

Den övergripande förebyggande metoden är att förhindra att berusade personer och personer under 18 år serveras alkohol. Utbildningen riktar sig till serveringspersonal, krögare, ordningsvakter och entrévärdar.

²³ Brå (2009:5) ”Utvärdering av Kronobergsmodellen – en polisiär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö”.

²⁴ Utvecklat av STAD (Stockholm förebygger droger) 1995–2001. Metoden sprids sedan 2002 till kommunerna av Statens folkhälsoinstitut. Utvärdering: J Stud Alcohol 2003 Mar; (2) :270-7

Utbildningen bygger på de tre grundläggande metoderna

- ◆ samverkan mellan myndigheter och bransch
- ◆ utbildning av restaurangpersonal
- ◆ ökad tillsyn.

Utbildningen innehåller främst delarna

- ◆ alkoholens medicinska påverkan
- ◆ alkohollagstiftning, våld på och utanför krogar
- ◆ konflikthantering
- ◆ narkotikakunskap.

För att arbetsmetoden ska ge resultat krävs ett strukturerat arbete med samtliga delar av metoden. Utvärderingar av metoden visar att krogpersonal i mindre utsträckning serverar märkbart berusade personer och att det krogrelaterade våldet minskar.

I *Polismyndigheten i Stockholms län, City polis-mästardistrikt*, ansvarar STAD²⁵ för utbildningen. STAD är ett programområde inom Centrum för psykiatrforskning Stockholm (CPF) som studerar, prövar och utvecklar preventiva insatser inom alkohol- och drogområdet. Under åren 1998–2010 har cirka 6 400 serveringspersonal utbildats. I Stockholms stad genomförs tolv utbildningstillfällen varje år med cirka 540 deltagare. Från år 2006 har årligen tio utbildningar genomförts i länet med cirka 30 deltagare, vilket innebär att sammanlagt har cirka 1 800 utbildats. Vidare har det genomförts s.k. policyutbildningar som vänder sig till krögare och är en fördjupad utbildning i ämnet. Även ansvariga för alkoholservice vid högskolor har utbildats.

Därutöver tillämpas ett koncept där polisen har ett s.k. uppstartsmöte vid nyetablering av krögare i syfte att skapa dialog och rådgivning. Vid mötena medverkar kommunen och räddningstjänsten. Efter tre till sex månader eller tidigare vid behov, t.ex. om många brottsanmälningar förekommit relaterade till krogen, genomförs uppföljningsmöte.

Samma utbildning genomförs för dem som ansvarar för den s.k. nollningen. Behovet uppstod efter att aktiviteterna under nollningen medfört en ökad alkoholkonsumtion som skapade ordningsproblem och en ökad våldsbrottslighet. Utbildningen och insatsen ”Student” har generellt medfört en betydande minskning av problemen i samband med studentfirandet.

Det kan också nämnas att polismästardistriktet har gjort en överenskommelse med fyra rederier i syfte att samverka för en säker och trygg nöjesrelaterad persontrafik på Östersjön. Målet är att med gemensamma

förebyggande åtgärder minimera våldsbrottsligheten och att rederierna fortsatt ska bedriva en alkoholservice som präglas av yrkeskunskap och ansvar.

Vid *Polismyndigheten i Värmland* har under åren 2009 och 2010 två utbildningsomgångar genomförts i ”ansvarsfull alkoholservice”. Tillsammans med tillsynsenheten vid länsstyrelsen, en alkoholhandläggare från respektive Karlstads, Hagfors och Kristinehamns kommuner har polisen genomfört utbildningar. Polisen har haft huvudansvaret för utbildningsverksamheten. Vid utbildningarna har även deltagit polispersonal med särskilt intresse för ämnet.

Under år 2010 genomfördes krogutvärderingsprojektet ”Vita Väner” där alla kommuner runt Väneren i samverkan med polisen, Tullverket, Skatteverket, miljö- och hälsoförvaltningar och länsstyrelserna deltog. Under år 2011 kommer ett motsvarande projekt att genomföras.

Vid *Polismyndigheten i Västernorrlands län*, närpolisområde Örnsköldsvik, har polisen tillsammans med kommunen ansvar för utbildningsverksamheten avseende ”ansvarsfull alkoholservice”. Krogpersonal utbildas vid tre tillfällen per år. I utbildningen deltar även restaurangskolans elever. Genomförd utbildning medför möjlighet för berörd krog att ha öppet till klockan 02:00. Genom denna möjlighet till förlängt öppethållande ökar viljan och ambitionen hos krögaren att låta personalen genomgå utbildningen. I annat fall har krogarna tillstånd att ha öppet till klockan 01:00.

Polismyndigheten i Västmanlands län har inte medverkat i någon utbildningsverksamhet avseende ”ansvarsfull alkoholservice”. Kommunen har dock genomfört utbildningar för krögare i samband med nyetablering.

Vid *Polismyndigheten i Örebro län* ansvarar kommunerna för utbildningsverksamheten avseende ”ansvarsfull alkoholservice”. Polisen deltar i de delar som avser drogtecken och symptom, supporterproblematiken och liknande problem. Förutom de obligatoriska delarna i utbildningen, anpassas den efter varje enskild krogs behov i samverkan med tillståndshandläggaren. Utbildningen är obligatorisk för samtliga krögare.

Vid *Polismyndigheten i Östergötlands län* ansvarar kommunerna för utbildning av krögare och övrig serveringspersonal i ”ansvarsfull alkoholservice”. Polisen medverkar främst inom ämnena våld och narkotika. Varje år genomförs en eller två utbildningar. De flesta kommuner har krav på att krögare och serveringspersonal ska genomgå utbildning.

²⁵ Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem.

ringspersonal ska genomgå utbildning. Polismyndigheten har utbildat mer än hälften av alla polismän inom närpolisavdelningen samt yttre befäl och gruppchefer i vissa närpolisområden.

Krog tillsyn

Krogen är en viktig arena när det gäller unga människors alkoholvanor, eftersom en stor del av deras alkoholkonsumtion sker där. Sättet som krogarna förhåller sig till alkoholen i samband med servering grundlägger de ungas alkoholvanor- och beteende. Forskning visar att de som ofta besöker krogen är storkonsumenter av alkohol i högre grad än de som sällan eller aldrig besöker krogen.²⁶

Servering av alkohol får endast ske i sådan omfattning och under sådana former att brister i nykterhet och ordning förebyggs. Det är både tillståndshavare och serveringspersonal som ansvarar för att det råder ordning i lokalen.

Alkohollagen är en s.k. skyddslag och har tillkommit för att värna människors hälsa och för att förhindra olägenheter i samband med alkoholservering. Enligt 8 kap. 1 § alkohollagen krävs för servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker tillstånd av den kommun där serveringsstället är beläget (serveringstillstånd). Av 9 kap. 2 § samma lag framgår att kommunen och polismyndigheten har tillsynsansvar över efterlevnaden av de bestämmelser som gäller för servering av alkoholdrycker. Även Skatteverket är tillsynsmyndighet avseende vissa bestämmelser i lagen.

Tillsynen kan indelas i huvudmomenten

- ◆ förebyggande tillsyn som genom information och rådgivning syftar till att förebygga störningar och problem
- ◆ inre tillsyn som kan vara kontroll av tillståndshavarens ekonomiska förhållanden
- ◆ yttre tillsyn som innebär besök på krogen i syfte att kontrollera att verksamheten bedrivs enligt alkohollagens bestämmelser.

Alkohollagen föreskriver vidare att polismyndigheten är skyldig att på begäran av annan tillsynsmyndighet lämna den hjälp som behövs för att tillsynsmyndigheten ska få tillträde till aktuella lokaler. Polisen är också skyldig att underrätta andra tillståndsmyndigheter om förhållanden som är av betydelse för dessa myndigheters tillsyn. Formuleringen innebär att polisen har en mycket bred informationsskyldighet.

Samtliga inspekterade polismyndigheter genomför

regelbundet krog tillsyn såväl enskilt som i samverkan med kommunens alkoholhandläggare, andra kommunala förvaltningar och andra myndigheter. Oftast sker samverkan med Skatteverket och räddningstjänsten, men det förekommer även att Kronofogdemyndigheten och Tullverket medverkar.

I samband med tillsyn används ”Handboken i tillsyn” som är utgiven av Statens folkhälsoinstitut. Handboken beskriver arbetsmetoder som förstärker kommunens och polisens tillsyn av krogar, vilket leder till att såväl krögare med personal blir medvetna om sitt ansvar att förebygga våld och skador som kan följa av verksamheten.

Vilka krogar som ska bli föremål för tillsyn beslutas i de flesta fall i samråd mellan polisen och kommunens alkoholhandläggare. Dokumentation sker i protokoll, promemorior eller motsvarande handlingar. Polisens egeninitierade tillsyn dokumenteras oftast i form av en promemoria. Frekvensen av tillsyn skiljer sig åt beroende på lokala förhållanden. Återkoppling av resultatet sker i olika omfattning och på olika sätt beroende på lokala rutiner.

Vid *Polismyndigheten i Stockholms län, City polis-mästardistrikt*, har kommunen beviljat cirka 1 500 serveringstillstånd. Krog tillsyn är i första hand ett ansvar för närpolisområdena. Verksamheten har bedrivits under lång tid. Under åren 2006–2010 har knappt 770 polismän utbildats. Fr.o.m. år 2011 kommer två utbildningar att genomföras varje år.

Under åren 2008–2010 har tillsyn sammanlagt genomförts vid cirka 2 400 tillfällen. I summan ingår tillsyn som genomförs regelbundet av polisen enskilt och utan stöd av samverkanspartners, i samband med insatsen Cityhelg. Denna tillsyn syftar främst till att kontrollera ordningssituationen inne på krogarna och ingår som en del av återrapporteringen inom Cityhelg. Såväl uniformerad som civilklädd personal kan genomföra tillsyn.

Vid tillsyn som inte resulterat i några anmärkningar används ett s.k. ok-protokoll. Detta dokument är av ”benficksformat” och är främst avsett för yttre personal. Tillsynsprotokollen vidarebefordras till tillsynsgruppen. Vid KUT-mötena varje vecka behandlas aktuella krogar. Vid samverkansmöten var sjätte vecka med närpolisområden, kommunen och tillståndsenheten diskuteras också aktuella krogar. Vid samverkans tillsyn deltar förutom kommunens alkoholhandläggare, miljö- och hälsoförvaltningen, Skatteverket samt räddningstjänsten. Tillsyn genomförs vid tio till tolv

²⁶ Statens folkhälsoinstitut (R 2006:23) ”Handbok i tillsyn”.

tillfällen årligen i samverkan och då besöks sex till åtta krogar vid varje tillfälle.

Varje fredag genomför personal från krogsektionen och chefen för mobila kontoret utsättningar med 15–20 vaktchefer. För närvarande sker ingen regelbunden åiterrapportering från ordningsvakter efter avslutat arbetspass.

Under senare år har antalet studentfester för gymnasieelever som hålls på krogar och restauranger ökat markant. I första hand vänder sig studentfesterna till elever som går sista året i gymnasiet, men många både yngre och äldre deltar. Under våren 2007 konstaterades att antalet misshandelsbrott, hot mot ordningsvakter och antalet omhändertagande enligt LOB låg på en högre nivå jämfört med år 2006. Inför kommande studentfester genomfördes därför ett omfattande förebyggande arbete i samverkan med andra aktörer. Bland annat besökte polisen samtliga restauranger där studentfester skulle arrangeras. Diskussioner fördes om ordningsvaktens säkerhetsupplägg och räddningstjänstens hantering av brandsäkerhet. STAD:s arbete inriktades mot att genom evenemangsbolagen få kontakt med ett urval av studenter som anordnade studentfester. Arrangörer kallades till informationsträffar som behandlade kroggästernas rättigheter och skyldigheter. Insatsen benämndes Student-08 och har därefter fortsatt med Student-09 o.s.v. STAD genomförde en utvärdering av insatserna under år 2008 och kommer även att sammanställa motsvarande uppgifter för åren 2009 och 2010. Ytterligare områden har identifierats för det brottsförebyggande arbetet. Bland annat har uppmärksammas våld och hot mot ordningsvakter, som lett till att ordningsvaktens befogenheter och skyldigheter blivit en del i det utbildningsmaterial som finns inom ramen för den årliga studentinsatsen.

Polismyndigheten Värmland beslutade år 2008 att verksamheten skulle fokusera på alkohol i ett bredare perspektiv. Omkring 50 polismän vid polismyndigheten har utbildats och har därmed kompetens för att genomföra tillsyn av krogar. Samtliga som genomgått utbildningen har erhållit handboken om krog tillsyn, men också en s.k. lathund som utgör ett ytterligare hjälpmedel vid tillsynen. Den personal som genomgått utbildningen har själv anmält sitt intresse.

Varje år genomförs krog tillsyn vid tre till fyra tillfällen i samverkan med bland annat Skatteverket, räddningstjänsten och kommunens miljö- och hälsoförvaltningar. Vid varje tillsynstillfälle kontrolleras flera krogar.

Urvalet av tillsynsobjekt baseras huvudsakligen på erfarenheter och andra iakttagelser som dokumenterats efter varje veckoslut. Både öppen och dold tillsyn genomförs. Tillsynen dokumenteras i protokoll eller

tillsynsblad som vidarebefordras till alkoholhandläggarna. Krog tillsyn sker också ofta på polismännens egna initiativ.

Vid *Polismyndigheten i Västernorrlands län* sker krog tillsyn i varierande omfattning i närpolisområdena. Urvalet av krogar som ska bli föremål för tillsyn sker främst genom tips från kommunens alkoholhandläggare och polisiära iakttagelser. I Örnsköldsvik utbildades all yttre personal under år 2008. Tillsyn genomförs fyra till fem gånger per år i samverkan med andra aktörer såsom kommunens alkoholhandläggare, räddningstjänsten, Skatteverket och kommunens planerings- och miljöförvaltningar.

Efter att egeninitierad tillsyn genomförts dokumenteras iakttagelserna i ett ”tillsynsdokument” som normalt skickas till kommunens alkoholhandläggare. I närpolisområde Sundsvall skickas emellertid dokumentet endast då brister iakttagits. En diskussion pågår i myndigheten för att ensa rutinerna i detta avseende. Någon närmare utvärdering av tillsynsverksamheten har inte genomförts.

Vid *Polismyndigheten i Västmanlands län* beslutar generellt kommunen och polismyndigheten i samråd vilka krogar som ska bli föremål för tillsyn. Urvalet grundar sig främst på om det varit ”problem” av ordningskaraktär. En polisman har ett funktionsansvar för att säkerställa samverkan med kommunens alkoholhandläggare. Funktionen har även ansvar för kontakter med ordningsvakter.

Under år 2010 planerades sammanlagt 17 krog tillsynstillfällen i Västerås. Cirka åtta krogar besöktes per tillfälle. Tillsynen, där normalt två polismän deltar, genomförs vanligtvis i samverkan med Västerås stad, Skatteverket och räddningstjänsten. Därutöver genomförs tillsyn vid 15–20 tillfällen under året, öppet med uniformerad personal eller dolt med civilklädda polismän.

Efter genomförd tillsyn dokumenteras iakttagelserna i en promemoria. En avrapporteringsrutin i form av en mall om vad dokumentationen ska innehålla har upprättats. Dokumentationen översänds till tillståndsenheten, kommunens alkoholhandläggare, räddningstjänsten, Skatteverket samt till berörd krog. I A-dariet registreras samtliga polisiära besök. Därefter görs en sammanställning, som översänds till alkoholhandläggaren och närpolisområdet för eventuell vidare åtgärd.

Kontrollverksamheten har ännu inte utvärderats, men har resulterat i att två krogar i Västerås stängts. I *Polismyndigheten i Örebro län* verksamhetsplan för år 2010 anges att i den mån metoden ”klarspråk” inte praktiskt kan tillämpas ska utbildningen ”ansvarsfull alkoholservice” genomföras. I närpolisområde

Örebro tillämpas sedan år 2007 metoden ”klarspråk i krogbranschen” och i hela myndigheten från och med år 2010. Till skillnad från metoden ansvarsfull alkoholserving, där utbildningen är den drivande förändringskraften i utvecklingsarbetet, är dialogträffarna med krogägarna den drivande faktorn. I ”klarspråk” deltar cirka femton krogar. I dialogträffarna medverkar polis, krögare, krogens vaktchef och representant från kommunens tillståndsenhet. Dialogträffarna genomförs två till tre gånger årligen eller när behov uppkommer. Innehållet i dialogträffarna är normalt en tillbakablick, en nulägesbeskrivning och en framtidsbeskrivning. Under dialogen lyfts fram vad krögaren bör genomföra för att komma tillrätta med identifierade problem och ordningsstörningar. Identifiering av åtgärder sker i dialogform. Åtgärdsplanen ska normalt vara upprättad inom en vecka efter mötet.

”Klarspråk” är ett bra exempel på en metod som utvecklats lokalt och där intressenterna är uttalat positiva. Av genomförd uppföljning kan emellertid inte utläsas tydliga effekter på våldsbrottsligheten. Trots utebliven påvisbar effekt kan metoden utgöra en eftersträvanvärd samverkansform.

Vid *Polismyndigheten i Östergötlands län* i Norrköping och Linköping genomförs krog tillsyn en gång per månad i samverkan med kommunerna och Skatteverket. Vid vissa tillfällen deltar även räddningstjänsten, Tullverket och Kronofogdemyndigheten. Kommunen föreslår tillsynsdagar. Grund för tillsyn i Linköping och Norrköping utgörs främst av information från ordningsvakter och alkoholhandläggare. Omkring tio krogar besöks vid varje tillsynstillfälle.

Tillsynen föregås ofta av s.k. förspaning med civila polismän. Utöver normal granskning och kontroll uppmärksammas särskilt ordningsvakternas förordnande och uppgifter i personalliggare. Tillsynen dokumenteras av alkoholhandläggaren i ett protokoll. En omedelbar återkoppling sker genom att krögaren kallas till polisen i de fall brister av något slag har konstaterats.

I de mindre närpolisområdena besöks varje krog regelmässigt en gång per år och därutöver sker riktad tillsyn vid behov. Annan tillsyn som polisen genomför självständigt dokumenteras i en s.k. helrapport. En handbok har tagits fram i samverkan mellan polisen, kommunerna och länsstyrelsen.

I länet finns cirka 400 förordnade ordningsvakter. Någon gemensam utsättning under veckosluten med ordningsvakter sker inte. Däremot informerar polisen ordningsvakter, på vissa orter, men detta sker då i en annan lokal än polisstationen. Ordningsvakterna upprättar vanligen en rapport som innehåller en

redovisning över vad som förevarit under arbetspasset. Rapporterna skickas till stationsbefälen i Linköping och Norrköping. Motsvarande förfarande sker i övriga närpolisområden.

En viss samverkan sker mellan krögare och polis, som t.ex. när en person nekats tillträde till en krog ska han/hon också nekas tillträde till övriga krogar.

Vid de största närpolisområdena finns en funktion som har kontaktansvar mot ordningsvakter. KUT medverkar regelbundet vid utbildning av ordningsvakter. Till stor del sker kontakter med ordningsvakter främst genom ordningsvaktschefer som regelbundet delges information via SMS.

Polismyndigheten driver projektet MOG (”mota Olle i grind”) som har som mål att försvåra oseriös krogetablering. En oseriös krogverksamhet kan bidra till en försämrad ordningssituation genom påverkan på bland annat ordningsvaktens eller serveringspersonalens förhållningsätt, vilket t.ex. kan resultera i en tolerantere inställning till berusade kroggäster och överservering.

Samverkan ordningsvakter

Enligt 7§ lagen (1980:578) om ordningsvakter är en ordningsvakt skyldig att hålla polismyndigheten informerad om sådant som rör hans verksamhet och är av sådan art att informationen bör komma till myndighetens kännedom.

Ordningsvakter är en värdefull resurs för att förebygga våld i krogmiljö. En grundläggande förutsättning är att polisen har ett väl fungerande samarbete med ordningsvakter. En ordningsvakt är skyldig att lyda en order som en polisman meddelar i tjänsten. Genom en strukturerad arbetsledning kan polisen stärka ordningsvaktens ställning och kompetens.

I samtliga besökta polismyndigheter sker samverkan med ordningsvakter, men i varierande omfattning. Vid de flesta myndigheterna finns en särskild funktion med kontaktansvar för ordningsvakter. Gemensamma utsättningar eller liknande gemensamt informationsutbyte förekommer sällan. Anledningen är framför allt sekretesshinder. Däremot förekommer informationsutbyte i andra former, som t.ex. att gruppbefäl träffar ordningsvaktschefer i andra lokaler än polisstationer, eller informationsspridning via SMS.

Ett problem som lyfts fram vid ett par polismyndigheter är ordningsvaktens lojalitet till krögaren. I systemet med ordningsvakter finns en inbyggd motsättning, eftersom polisen är ordningsvaktens förman, men han/hon är anställd av respektive krögare. En viktig del i polisens arbetsledning är därför att förtydliga ordningsvaktens roll som polisens ”förlängda arm”.

Vid Polismyndigheten i Örebro län inom närpolisområdet Örebro arbetar den krogansvarige polismanen ensam som ett led i att skapa förtroende och kontakt, i syfte att undvika att en kontroll eller ett besök hos ordningsvakten uppfattas som en ”jag mot polisen situation”. Genom att arbeta ensam upplevs att kontakten med ordningsvakten avsevärt förbättras. Exempel på en förändrad attityd är att ordningsvakter numera rapporterar iakttagelser om överservering i första hand till polisen och inte till krögaren. En viktig del i arbetet är också att förebygga så att krogen inte blir en ”fredad” plats där polisen inte gör kontroller eller ingripanden. Att polisen besöker krogar är även viktigt ur perspektivet att inte tillåta att krogen bli en ”arena” där kriminella personer kan ”visa upp sig”.

Återrapportering från ordningsvakter efter fullgjort arbetspass sker i olika omfattning och skiljer sig åt också inom samma polismyndighet.

Kameraövervakning

Kameraövervakning är i den allmänna debatten en omdiskuterad metod, eftersom det brottsförebyggande och trygghetsskapande intresset måste vägas mot intresset av att skydda människors privata sfär.

Jämfört med andra länder är användning av övervakningskameror i stadskärnor i syfte att förebygga ordningsstörningar ovanligt i Sverige. Forskning i Sverige om kameraövervakning i detta syfte är begränsat. Tre fallstudier har genomförts i Skåne.²⁷

Forskningen kring kameraövervakning har visat att den bästa brottsförebyggande effekten uppnås om syftet är att förebygga planerade brott, som stöld- och skadegörelsebrott. Våldsbrott i stadsmiljö är ofta kopplade till alkoholkonsumtion och krogliv och har sällan komponenter av självkontroll eller planering. Erfarenheter tyder på att kameraövervakningens avskräckande effekt är av mindre betydelse i dessa fall.

Tre fallstudier har genomförts i Skåne.²⁸ Studien i Helsingborg och Landskrona visade ingen påverkan på våldsbrottsligheten, medan studien i Malmö visade att brotten mot person minskade under en period, för att efter en tid öka. Resultatet i Malmöstudien får ses som ett undantag. Däremot pekar studierna på att människor som rör sig i miljön känner sig tryggare med övervakningskameror oavsett om den anmälda våldsbrottsligheten ökar eller inte.²⁹

Inom Polismyndigheten i Stockholms län, City

polismästardistrikt pågår för närvarande ett kameraprojekt. Sammanlagt kommer 16 kameror att monteras; sju på Stureplan och nio på Medborgarplatsen. Kamerorna planeras att tas i drift under sommaren 2011. Projektbudgeten uppgår till cirka tre miljoner kronor.

Fiberoptik kommer att användas för överföring av bilder. Personal vid samverkansdesken vid länskommunikationsenheten (OLK) kommer att granska och bevaka överförda bilder i realtid, som visas på ett antal monitorer. Teknikfunktion för ”ovanliga rörelser” kommer att läggas in i kamerasystemet. Även andra områden inom biometrin som t.ex. ansiktsdetektering kan komma ifråga.

För att stärka den personliga integriteten för filmade personer kommer åtkomsten av det inspelade materialet att begränsas till en särskild bildanalysgrupp. Bildmaterialet kommer att sparas under 30 dagar.

Kameratillståndet gäller under tre år. Brå kommer att medverka i en utvärdering av projektet. Kameraövervakningen ska ses som ett komplement till andra förebyggande åtgärder, som t.ex. synlig polis.

Vid övriga polismyndigheter finns en positiv inställning till kameraövervakning, men inga konkreta planer, med undantag av Västmanlands län, där Västerås kommun har ansökt om att övervaka torg och skola i stadsdelen Bäckby i Västerås. Syftet med kameraövervakningen är huvudsakligen bekämpning av skadegörelsebrott. Justitiekanslern har dock avslagit ansökan, men beslutet har överklagats.

Flera av myndigheterna har kartlagt befintliga övervakningskameror med hjälp av länsstyrelsens meddelade tillstånd. Bildmaterial från övervakningskameror installerade i butiker eller på andra liknande platser används i samband med brottsutredningar. Ett problem som uppmärksammas är att bildkvaliteten ofta är alltför dålig för att kunna användas som bevismaterial.

Mobila poliskontor

Av inspekterade polismyndigheter används mobila poliskontor för närvarande enbart av Polismyndigheten i Stockholms län. Konceptet har vid tidigare enstaka tillfällen använts av en av övriga inspekterade polismyndigheter. Skälet till att konceptet inte används är främst höga kostnader för inköp av fordon.

De mobila kontoren utgörs av polismärkta husbi-

²⁷ Brå (2003:11) ”Kameraövervakning i brottsförebyggande syfte – Malmö och Helsingborg” och (2009:14) ”Kameraövervakning i Landskrona”.

²⁸ Brå (2003:11) ”Kameraövervakning i brottsförebyggande syfte

– Malmö och Helsingborg” och (2009:14) ”Kameraövervakning i Landskrona”.

²⁹ Brå (F 3-0402/2006) RPS (PoA-480-3550/06) ”Förebyggande av våld i offentlig miljö. En slutrapport” sid. 17.

lar. Kontoren ingår som en del av insatsen Cityhelg och har främst använts under veckosluten vid Medborgarplatsen klockan 19:30–04:30 och Stureplan klockan 21:00–06:00. Normalt bemannas kontoren med vardera åtta polismän. Enligt instruktion från maj 2006 framgår bland annat att minst två polismän ska vara tillgängliga vid kontoret, medan övriga ska fotpatrullera inom en radie av 500 meter från kontoret. För allmänheten som behöver hjälp, råd eller av annan anledning behöver komma i kontakt med polisen utgör kontoret ett tydligt ”landmärke”.

Syftet med mobilt poliskontor är att öka synlighet och tillgänglighet för allmänheten på platser där det finns ett tillfälligt behov. Poliskontoren är utformade så att personalen kan vara på plats under längre tid utan avbrott.

Behoven kan variera från renodlad service eller information till eller från allmänheten i samband med grova brott, till förstärkt polisiär närvaro på särskilt brottsutsatta platser.

Konceptet med mobila poliskontor vann den svenska uttagningen till European Crime Prevention Award (ECPA) år 2008.³⁰

Andra brottsförebyggande metoder m.m.

Utöver ovan redovisade brottsförebyggande metoder har polismyndigheterna utvecklat lokalt anpassade metoder enligt följande.

Polismyndigheten i Stockholms län, City Polismästardistrikt Cityhelg

Jämfört med övriga besökta polismyndigheter anmäls flest brott avseende våld i offentlig miljö i City polismästardistrikt. I genomsnitt anmäls cirka tio sådana brott varje dag. Ungefär en fjärdedel av samtliga misshandelsbrott utomhus inträffar i samband med nöjeslivet kring Stureplan och Medborgarplatsen. En betydande del av våldsbrotten inträffar även på eller omkring allmänna kommunikationer och snabbmatställen när många är på väg hem efter att nöjeskvällen avslutats.

I syfte att förebygga våld i offentlig miljö genomför polismästardistriktet insatsen Cityhelg under nöjeskvällar och då företrädesvis under fre- och lördagskvällar. Polismästaren har i detta syfte upprättat en distriktorder³¹, som bland annat fastställer att Cityhelg är en planlagd insats som ska planeras och genomföras ur ett brottsförebyggande perspektiv med utgångs-

punkt i kriminalunderrättelser. Insatsen avser främst Stureplan och Medborgarplatsen och ska bemannas under tiden fredag klockan 14:30 till söndag klockan 14:00. Om det finns behov av att genomföra insatsen under annan tid beslutas detta i särskild ordning. Inför varje veckoslut sammanträder insatsledarna m.fl. för att detaljplanera insatserna.

Det övergripande målet för Cityhelg är att minska våldet på allmän plats. Målet har formulerats så att minskningen ska ske jämfört med brottsnivån föregående år. Fyra mål av brottsförebyggande karaktär ska redovisas efter varje insats. Målen är antalet

- ◆ protokollerade omhändertagna personer enligt 13§ PL och LOB
- ◆ protokollförd krog tillsyn
- ◆ personer rapporterade som skäligen misstänkta för narkotikabrott och andra drogbrott exklusive alkohol
- ◆ personer som dokumenterats för att ha fått alkohol direktförverkad.

Vid den operativa samordningsenheten finns en koordinator som på heltid arbetar med Cityhelg. I arbetet ingår att samordna, planera och följa upp insatserna. Inför varje insatstillfälle upprättas en detaljerad insatsorder, som innehåller arbetsuppgifter, ansvarig personal, samband, återkoppling och krav på uppföljning. Varje måndag följs veckoslutets Cityhelg upp. Cityhelg har ett organisationsschema för normalstrukturen. I organisationen ingår fr.o.m. december 2010 en operatör vid OLK som stöd åt insatsledaren och den yttre personalen.

Polismästardistriktet använder en ”bred verktygs-låda” med brottsförebyggande metoder. Vissa av metoderna används inte av övriga besökta polismyndigheter. En sådan metod är samverkansdesken som finns i nära anslutning till operatören på OLK. Syftet med desken är främst att vara ett stöd för bland annat

- ◆ ordningsvakter genom att de vid behov per telefon kan lämna information som kan vara av betydelse för insatsledningen för Cityhelg. Desken kan också lämna råd. I akuta situationer ska ordningsvakten i vanlig ordning ringa OLK
- ◆ föräldravandrare som befinner sig i city
- ◆ volontärer som nattvandrare.

Genom deskfunktionen förenklas kontakterna med polisen för att informera om en situation som kan eskalera till ordningsstörningar eller brott. Vidare ska desken förmedla polisiär information till nämnda

³⁰ Tävligen arrangeras på initiativ av det brottsförebyggande nätverket European Crime Network (EUCPN).

³¹ DO I 2010:5 843-A.

grupper via SMS eller telefon, stödjade den s.k. nattknappens volontärer, förmedla information från nämnda grupper till den yttre personalen via radio, telefon eller SMS. Desken är normalt bemannad fredagar och lördagar klockan 21:00–04:00 och den bemannas av personal från närpolisområdena.

Trafikavspärning

I syfte att förstärka trafiksäkerheten och förebygga incidenter som kan leda till våldsbrott användes på Stureplan trafikavspärningar som en metod. Skälet för beslutet är främst trafiksäkerhetsskäl, då området präglades av att en mängd människor, ofta berusade, som mer eller mindre planlöst och okontrollerat blandade sig med fordonstrafiken. Taxibilar dubbel-parkerade i väntan på eller för att hämta kunder, vilket förorsakade problem för SL-bussar (lokalbussar). Tidigare hade polisen fattat beslut om tillfällig avstängning och eftersom denna metod löste en del av problemen fanns en önskan att metoden skulle permanentas.

Planen presenterades i det s.k. chefssamrådet³² som en brottsförebyggande metod för att minska friktioner och stressbeteenden hos personer som vistas i den pulserande nöjesmiljön.

Beslutet om en permanent trafikavspärning fattades av Stockholms stad och föregicks av samråd med andra aktörer som Stockholms lokaltrafik (SL), taxiförbundet, räddningstjänsten m.fl. Avspärningarna skrevs in i stadens lokala trafikföreskrifter och gäller klockan 00:00–06:00 lördagar och söndagar.

Avspärningen krävde kompensatoriska åtgärder. Bland annat krävdes att nya taxizoner inrättades. Inledningsvis fanns taxivårdar vid zonerna för att ordna trafiken och beställningar, men arbetsmiljön med hot och trakasserier medförde att taxivärdsverksamheten upphörde. Genomfarten för SL-bussarna löstes genom att väktare vid behov öppnade avspärningarna.

Idag används avspärningsmateriel av provisorisk karaktär, som innebär att polismännen själva vid varje tillfälle måste forsla dit och sätta upp materielen. Önskvärt är att Stockholms stad fattar beslut om att använda fasta installationer, som t.ex. pelare som under avspärningstiden höjs upp från tuber under markytan.

Under år 2009 genomfördes en utvärdering av metoden genom att ett antal intressenter i området

intervjuades. En majoritet av intressenterna ansåg att avspärningarna positivt påverkat miljön på Stureplan, men ansåg samtidigt att trafiksituationen på intilliggande gator försämrats. Avspärningarna har också lett till att den s.k. svarttaxiverksamheten upphört i området.

Ökad genomströmning

Under tidiga morgontimmar är det vanligt att människor på väg hem stannar till vid något snabbmatställe. Köer till sådana ställen blir ofta långa, vilket medför väntetider. Det skapar irritation som ibland leder till konflikt bland de köande. För att öka genomströmningen av köande människor övertalades kioskägaren där problemen är stora, att under morgontimmarna sälja färdiga hamburgare till en lägre kostnad än normalt. Genom åtgärden ökade genomströmningen av kunder vilket minskade friktionen och därmed också situationer som kunnat leda till misshandelsbrott.

Nattknappen

Nattknappen, som startade i form av ett projekt i oktober 2008, är inte en brottsförebyggande metod i egentlig mening, utan är en metod av trygghetsskapande karaktär. Metoden innebär att den som t.ex. är på väg hem ensam en sen kväll, och ska passera ett område som känns otryggt, kan ringa nattknappen för att få ”sällskap” fram till en plats som känns trygg. Telefonen är öppen fre- och lördagskvällar klockan 23:00–03:30. Uppringaren får då prata med en av polisens volontärer. Under samtalet informerar sig volontären om uppringarens position och signalementet, som en förberedelse på en situation där en polispatrull kan komma att dirigeras till platsen för att hjälpa uppringaren. Om en sådan situation skulle inträffa överlämnar volontären samtalet till en polisman. Någon värdering av uppringarens vägval görs inte. Vid varje tillfälle arbetar två volontärer vid nattknappen. Sammanlagt har 70 volontärer utbildats. Samtalen tar ungefär fyra minuter i genomsnitt. I cirka 90 procent av fallen är uppringaren en kvinna. Vid en mätning under drygt två månader som genomfördes år 2010 besvarades knappt 140 samtal.

³² Chefssamrådet är en del av samverkansöverenskommelsen mellan polisen och stadsdelsledningen och andra kommunala förvaltningar.

Polismyndigheten Värmland *Cirkelmodellen*

Polismyndigheten Värmland har beslutat att den s.k. cirkelmodellen generellt ska tillämpas som en brottsförebyggande metod i samband med evenemang, men även där så är lämpligt i samband med nöjeskvällar. Modellen kan beskrivas som att två ”övervaknings-cirkel” upprättas runt själva nöjesaktiviteten. Den yttre cirkeln bemannas av trafikpoliser med uppgift att ur ett brottsförebyggande perspektiv kontrollera trafiken till aktuellt evenemang. Nästa ”övervakningscirkel” bemannas med rörlig spaningsresurs och eventuellt med hundförarresurs, med uppgift att bland annat vara informatörer till insatsledningen. I cirkelnas mitt, som utgör själva evenemanget, finns traditionell övervakningsresurs med främst uniformerad personal.

Avhållningssamtal

Som ett led i beslutet att fokusera på alkohol tillämpar polismyndigheten vid behov s.k. avhållningssamtal. Alkohol importerad främst från Tyskland försäljs i vissa fall vidare till ungdomar. I de flesta fall sker försäljning av personer som inte förekommer i polisiära register. Om spaningsresultat mot en misstänkt försäljare uteblir, men polisen har trovärdiga uppgifter om att en viss person säljer alkohol, genomförs ett samtal med den berörde i syfte att han eller hon ska avhålla sig från fortsatt försäljning, eftersom polisen är medveten om den olagliga verksamheten.

Polismyndigheten i Västernorrlands län *Belöning vid negativ alkoholtest*

Polismyndigheten arbetar främst med den traditionella metoden hög närvaro och synlighet. I samband med en gatufest i Sundsvall år 2010 samverkade arrangören med ett telebolag som bidrog med kontantkort för 100 kronor till de ungdomar som lämnade evenemanget efter frivillig alkoholtest som visade ett negativt resultat. Polisen var positiv till initiativet.

Polismyndigheten i Västmanlands län *SMS-utskick*

Polismyndigheten har utarbetat en metod för att snabbt sprida brottsinformation där det är viktigt med omgående informationsinhämtning. Vid länskommunikationscentralen (LKC) finns teknik för massspridning av SMS till samtliga anställda vid myndigheten, även till personal som är ledig. Detta medför att cirka 750 personer får spaningsinformation samtidigt, vilket ökar möjligheterna att någon observerat efterfrågad information.

Polismyndigheten i Örebro län *Utökat ordningsvaktsansvar*

Som ett led i det trygghets- och brottsförebyggande arbetet har närpolisområde Örebro under tiden den 4 juni–25 september 2010 genomfört ett projekt, som innebar att fyra förordnade ordningsvakter med stöd av 3§lagen (1980:578) om ordningsvakter fick ett utökat geografiskt ansvarsområde i de centrala delarna av Örebro under fredagar och lördagar klockan 20:00–04:00. Ordningstvakterna fotpatrullerade inom ansvarsområdet. Projektet finansierades av delar av näringslivet i Örebro och administrerades av kommunens lokala brottsförebyggande rådet. Projektet utvärderas för närvarande av universitetet i Örebro.

Avbrytande av föräldrafria fester

Även om s.k. föräldrafria fester normalt inte kan betraktas som hot spots eller våld i offentlig miljö finns det ändå anledning att lyfta fram en metod som närpolisområde Örebro och fältgruppen vid Örebro kommun tillsammans har utvecklat. Metoden har som mål att förebygga och avbryta fester där ungdomar dricker alkohol i föräldrarnas frånvaro. Syftet är att förhindra att ungdomar far illa i en miljö utan vuxenkontroll. När en föräldrafri ungdomsfest med alkohol lokaliserats till en bostad kontaktas föräldrarna. Om föräldrarna är förhindrad att komma, men önskar att festen avbryts, kan polisen överta nödvärnsrätten mot den som vägrar lämna bostaden efter tillsägelse.

Avslutnings-HR

I Örebro upprättas under veckosluten i samband med att krogarna stänger s.k. avslutnings-HR (händelserapport) av ”helgansvarig” gruppleddare. Gruppleddaren identifierar hot spots som rangordnas enligt skalan 1–6 där 1 är den hot spot som bedöms vara mest utsatt. Prioriteringen utgår till stor del från tidigare erfarenheter och efter dialog med ordningstvakterna. Före stängningsdags utplaceras patruller på identifierade hot spots med direktiv att befinna sig på aktuell plats så länge det finns behov av polisiär närvaro. Krogarna stänger klockan 02:00 och behovet av närvaro brukar vara under cirka en timme efter stängning. Vakthavande befäl vid LKC underrättas i början av arbetspasset om planeringen. Vid behov av att disponera någon av de aktuella patrullerna för andra uppdrag används den patrull som har tilldelats den minst prioriterade platsen, d.v.s. den hot spot som har den högsta siffran enligt rangordningssystemet. Systemet innebär att det normalt alltid finns polis på de mest utsatta platserna.

Polismyndigheten i Östergötlands län

Reglerbar belysning

I Linköping är kroglivet koncentrerat till Ågatan. Här tillämpas en brottsförebyggande metod som innebär att när polismän på platsen bedömer att det finns risk för ordningsstörningar, meddelas detta LKC som då har en teknisk möjlighet att tända för ändamålet väggmonterade lampor och därmed förstärka belysningen på platsen. Teorin är att åtgärden ska påverka besökarnas beteende genom att den polisiära närvaron förstärks. Risker att den ökade belysningen istället skapar förväntningar om att något ska hända har inte realiserats.

10 Utredning och lagföring

PNU

Som ett led i bekämpning av den s.k. mängdbrottsligheten³³ där våld i offentlig miljö ingår, ska PNU tillämpas. PNU kan övergripande beskrivas som en samling metoder som är framgångsrika när det gäller Polisens brottsutredande verksamhet och som bland annat innebär att polismyndigheterna etablerar adekvata funktioner som i sin tur genererar rätt åtgärder. PNU:s viktigaste delar är följande åtgärder.

- ◆ kompetenta förundersökningsledare ska finnas tillgängliga på brottsfrekventa tider och ansvara för att rätt åtgärder vidtas
- ◆ tidiga utredningsåtgärder ska genomföras. Personal i yttre tjänst ska finnas i tjänst då flest brott begås och inleda utredningen direkt på brottsplatsen om det är möjligt, t.ex. förhöra vittnen, målsäganden och säkra bevis
- ◆ förbättrad samordning av brottsutredningar ska ske
- ◆ fler undersökningar av brottsplatser ska göras. Förutom kriminaltekniker som har hand om grova brott ska polismyndigheterna ha lokala brottsplatsundersökare som säkrar spår vid mängdbrott, t.ex. inbrott. Polismän i yttre tjänst ska också kunna säkra spår.

En av de viktigaste åtgärderna är att brottsutredningen ska inledas direkt och om möjligt slutföras, så att inga ytterligare utredningsåtgärder behöver vidtas i efterhand. Detta framgår också av 3 a § förundersökningskungörelsen (FuK) (1947:948) som stadgar att en polisman som ingriper mot brott eller annars kommer till platsen för ett brott eller tar upp anmälan ska vidta de utredningsåtgärder som är möjliga, även om förundersökning inte hunnit inledas. Utredningen ska om möjligt färdigställas direkt på plats. Jämför också regleringen i 23 kap. 3 § tredje stycket RB.

Upprättande av brottsanmälan

Av 23 kap. 1 § RB framgår att en förundersökning ska inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. I praktiken innebär bestämmelsen att om ett brott kan antas ha inträffat ska polisen upprätta en brottsanmälan. Enligt justitieombudsmannens (JO) uttalande föreligger en principi-

ell skyldighet för polisen att ta emot anmälningar om brott.³⁴ Huvudregeln är att polisen utan uppskov ska ta emot en sådan anmälan. Skyldigheten att upprätta en anmälan gäller även i de fall där målsäganden inte själv vill medverka i brottsutredningen. Inte sällan står ord mot ord när en polisman upprättar en brottsanmälan, varför det ibland också upprättas en s.k. motanmälan.

Någon prövning av det inträffade ska inte ske i samband med upprättande av anmälan.³⁵ Denna prövning får istället göras vid efterföljande bedömning av om förundersökning ska inledas eller inte. Den polisman som upprättar anmälan bör också i princip godta de påståenden om brottsrubricering som anmälaren anger.³⁶ Undantag från principen kan förekomma om anmälaren exempelvis är så omtöcknad att det inte går att få fram vad anmälan avser. Undantag kan också förekomma om anmälaren genom obehärskat eller våldsamt uppträdande själv försvårar att anmälan upprättas.

Den grundläggande skyldigheten att ta upp en anmälan utan uppskov anses garantera rättssäkerheten och principen kan i de flesta fallen upprätthållas utan några större problem, eftersom anmälningsupptagning oftast sker i lugna miljöer. Däremot när det gäller anmälningsupptagning i samband med våld i nöjesmiljö är situationen ofta annorlunda. I de flesta fall kallas polis till platsen. Ofta är parterna berusade och i affekt. Miljön är vanligen stökig och uppjagad, med hög ljudvolym.

Det är viktigt att polisen trots detta vidtar de utredande åtgärder som är möjliga och nödvändiga direkt på brottsplatsen samt att det finns tillgång till kompetenta förundersökningsledare med ansvar för att de initiala utredningsåtgärderna är kvalitetssäkrade. Ofta måste kompletterande förhör hållas och inspektionsgruppen anser att det är viktigt att detta sker skyndsamt under någon av de närmaste dagarna.

Förenklat utredningsförfarande enligt 23 kapitlet rättegångsbalken (RB) är formellt sett möjligt att tillämpa men i praktiken kommer det inte till användning, framför allt p.g.a. svårigheter att bedöma om brottet är ringa fall eller av normalgraden. Påfallande ofta önskar målsäganden efter ha övervägt situationen ta tillbaka anmälan i ett senare skede, vilket försvårar utredningsarbetet.

³³ Polisledda förundersökningar.

³⁴ JO:1988/89, sid. 73.

³⁵ JO:s beslut 2006-05-17 dnr 3244-2004.

³⁶ JO:1989/90, sid. 64.

Utredningsresultatet

Tabell 1

Andel redovisade ärenden avseende våld i offentlig miljö till åklagaren av inkomna ärenden, medelvärde åren 2008–2010
Källa VUP

Polismyndighet	Andel redovisade av inkomna	Rangordning – jämfört med landets polismyndigheter
Stockholms län	18,3 %	21
Värmland	31,6 %	1
Västernorrlands län	20,4 %	20
Västmanland län	26,3 %	7
Örebro län	25,0 %	12
Östergötlands län	26,3 %	8

Intressant att notera är den stora spännvidden av resultatet avseende andel redovisade ärenden till åklagare i förhållande till inkomna ärenden. Att Polismyndigheten i Stockholms län har den lägsta andelen av samtliga polismyndigheter kanske inte kan anses som oväntat. Våld i offentlig miljö sker under omständigheter som ofta skiljer sig från övriga brott genom att de sker i miljöer med mycket stor genomströmning av människor. Detta innebär bland annat att gärningsmän kan "försvinna" in i anonymitet på ett annat vis än i andra miljöer. Brå³⁷ redovisar att storstadsmyndigheterna inte har större andel nedlagda ärenden med utredningsbara uppslag jämfört med övriga myndigheter, vilket tyder på att generellt anmäls i storstadsmyndigheterna en större andel ärenden med få uppslag. Sannolikt kan det till stor del förklaras av att en okänd gärningsman är betydligt mer anonym i en storstad än i en mindre stad.

Däremot är det inte lika tydligt varför nivån för Polismyndigheten i Västernorrlands län är den näst lägsta av samtliga polismyndigheter. Polismyndighetens resultat är tydligt sämre än jämförbara myndigheter. Polismyndigheten Värmland har den högsta nivån av samtliga polismyndigheter. Polismyndigheterna i Örebro län, Västmanlands län och Östergötlands län har mer eller mindre genomsnittliga nivåer. För Västmanlands län och Östergötlands län är resultatet enbart sett till år 2010 högre. Även för Stockholms län är värdet något högre år 2010 än medelvärdet åren 2008–2010. För resterande myndigheter är resultatet något lägre år 2010, se avsnitt 12, tabell 8.

Utredningsprocess

Inledningsvis ska påpekas att den information om utredningsprocess respektive organisation för utred-

ningsverksamhet som delgivits under inspektionen inte omfattar all utredningsverksamhet, utan främst våld i offentlig miljö vid de inspekterade polismyndigheterna. Det förekommer skillnader inom respektive myndighet.

Tre generella iakttagelser är:

- ♦ yttre personal vid samtliga inspekterade polismyndigheter ska så långt som möjligt genomföra initiala åtgärder
- ♦ förenklat utredningsförfarande enligt 23 kap 21 § tredje stycket eller 22 § RB används nästan aldrig i samband med våld i offentlig miljö, eftersom det oftast föreligger problem att bedöma om brottet är ringa eller av normalgrad
- ♦ utredningsarbetet påverkas starkt av den ofta stökiga miljön på brottsplatsen.

Vid inledande utredningsåtgärder i samband med våld i offentlig miljö tillämpas främst kraven enligt PNU att

- ♦ personal i yttre tjänst som kan påbörja utredningen direkt på brottsplatsen ska finnas
- ♦ förundersökningsledare ska finnas tillgänglig på frekventa tider.

Det är sällan brottsplatsundersökningar behöver genomföras på platsen.

Genom tillskottet av nya poliser har förutsättningarna förbättrats att bekämpa våld i offentlig miljö, genom att en större personalnumerär kan tjänstgöra samtidigt på frekvent tid. Normalt hanteras ärendena av polismän i yttre uniformerad tjänst. Det förekommer sällan att utredningspersonal hanterar ett ärende initialt men det finns undantag. I ett polisområde i Värmland finns det under fredag- och lördagskvällar efter klockan 19:00 tillgång till en uniformerad utredare som kan påbörja utredningen direkt på platsen.

Polismyndigheterna har organiserat förundersökningsledarskapet på olika sätt främst beroende på inflödet av ärende. Med undantag för City polismästardistrikt, där förundersökningsledarskapet dygnet runt åvilar ett antal funktioner vid joursektionerna, finns normalt förundersökningsledare i tjänst enbart under frekvent tid, lördag- och söndagsnätter fram till klockan 02:00–03:00. Därefter övertar vakthavande befäl förundersökningsansvaret.

I samtliga inspekterade myndigheter, med undantag för City polismästardistrikt där utredningspersonal tjänstgör dygnet runt, arbetar utredningspersonal ungefär under samma tider som förundersökningsle-

³⁷ Brå (2009:1) "Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?" sid. 24.

dare. Normalt är således ingen utredningspersonal i tjänst under delar av veckoslutsnätterna. Detta medför att då någon frihetsberövas med anledning av brott måste avrapporterande polismän svara för förhör, åklagarkontakt och andra nödvändiga utredningsåtgärder. Förhållandet upplevs av yttre personal i många fall som besvärande, då sådana omfattande utredningsåtgärder inkräktar på den tid de annars skulle ha tjänstgjort på fältet. Anledningen till att denna modell valts av flera polismyndigheter är främst att det, med hänsyn till det låga inflödet av frihetsberövade under den senare delen av natten, bedöms det effektivare att avvakta fortsatt utredning till dagen eller dagarna efter händelsen, *se avsnitt 12, tabell 9*.

Initiala åtgärder

I ett par myndigheter framgår det av anvisningar att den polispatrull som kommer till brottsplatsen ska kontakta förundersökningsledare eller vakthavande befäl, för att inhämta instruktioner om utredningsåtgärder. Olika typer av checklistor, t.ex. ”slitvargen” (i Värmland) och ”blå boken” (i Västmanland) används för att polismännen ska handledas genom de initiala utredningsåtgärderna. I Stockholm fanns tidigare utredningspersonal vid de mobila poliskontoren, men på grund av att tekniken för Mobasa inte var tillförlitlig upphörde detta. Någon utredning på platsen förekom inte heller på grund av att många gärningsmän och målsäganden var alltför alkoholpåverkade för att kunna höras. En generell iakttagelse är att även om förhör genomförts på en brottsplats, måste ofta kompletterande förhör hållas.

Fortsatt utredning

Efter det att arrestbefälet vid *Polismyndigheten i Stockholms län, City polismästardistrikt* kontrollerat förstahandsåtgärderna hanterar därefter en förundersökningsledare ärendet och ansvarar för att aktuella utredningsåtgärder vidtas. Kan inte ärendet slutföras i jourmiljö sker fortsatt handläggning vid berörd joursektion, såvida det inte föreligger ett samordningsbehov. Ärende utan frihetsberövad handläggs i stort enligt samma rutiner. De flesta ärenden slutförs vid joursektionerna inom sidoenheterna Norrmalm och Södermalm, men i vissa fall vid berört närpolisområde. Sådant ärende överlämnas sällan till kriminalenhet. Ambitionen är att ärenden som inträffat under veckoslut ska hanteras under följande måndag. Vid Södermalm och Norrmalm finns förundersökningsledare och utredare i tjänst under hela dygnet. En inriktning är att ärenden avseende våld i offentlig miljö ska vara avslutade inom 48 timmar.

Den förhållandevis låga produktionen av förundersökningsprotokoll förklaras bland annat av det stora inflödet, cirka tio brott i genomsnitt per dygn.

I *Polismyndigheten Värmland* i kriminaljourenheten finns utredningspersonal i tjänst till klockan 23:00 under vardagskvällar och till klockan 03:00 under fre- och lördagar. Övrig tid får avrapporterande polismän vidta utredningsåtgärder. Misshandelsärenden redovisas endast i undantagsfall av kriminaljourenheten.

Vid *Polismyndigheten i Västernorrlands län* finns utredningspersonal vid kriminaljouren klockan 07:00–23:00 under måndagar till fredagar, klockan 08:00–23:00 under lördagar samt klockan 08:00–17:00 under söndagar. Under nämnda tider, och under nätterna mellan fre- och lördagar samt lör- och söndagar fram till klockan 03:00 finns en jourhavande förundersökningsledare. Denne har ett gransknings- och samordningsansvar och funktionen har tolkningsföreträde avseende samordning av ärenden. Funktionen fattar beslut om förundersökning ska inledas eller ej. Samordningen innebär huvudsakligen att utredningen läggs direkt på en handläggare, men kan också läggas på berörd utredningsenhetens förundersökningsledare. Jourhavande förundersökningsledare har ett myndighetsansvar och är organiserad inom länskriminalavdelningen. Under tid jourhavande förundersökningsledare inte är i tjänst är vakthavande befäl förundersökningsledare. Jourutredare arbetar normalt vid utredningsenheten och har då ofta med sig egna ärenden för handläggning. När en polispatrull för in en gripen person övertar normalt jourutredaren ärendet. Detta är inte skriftligen reglerat, varför det kan inträffa att ingripande polismän får fullfölja utredningen med förhör och åklagarkontakt, eftersom jourutredarna är upptagna med egna ärenden.

Varje lör- och söndag förstärks kriminaljouren vid *Polismyndigheten i Västmanlands län* med två utredare som arbetar under dagtid och som i första hand handlägger ärenden som inkommit under föregående natt. Inriktningen är bland annat att arbeta med ärenden avseende våld i offentlig miljö.

Personal i kriminaljouren tjänstgör klockan 08:00–24:00 under måndag–lördag och klockan 08:00–17:00 söndagar. Under övrig tid får ingripande polismän vidta de utredningsåtgärder som krävs för att förundersökningsledare eller åklagare ska kunna fatta beslut. Någon utredningsberedskap finns inte då jouren inte är i tjänst.

Vid jourenheten inom *Polismyndigheten i Örebro län* arbetar sju förundersökningsledare, varav sex har genomgått den nationella 20-veckorsutbildningen. Förundersökningsledarna tjänstgör klockan 07:30–

23:00 söndag – torsdag och klockan 07:30–01:00 under fre- och lördagar. Förundersökningsledarna fungerar även som samordnare. Under övrig tid är vakthavande befäl förundersökningsledare. Om en gripfen förs in till jourenheten efter att utredningspersonalen slutat, hanterar ingripande polismän ärendet.

Ett lokalt mål i verksamhetsplanen avseende våld i offentlig miljö är att när en misstänkt gärningsman finns och när rättsintyg inte erfordras, ska utredningen färdigställas senast inom sju dygn. I de fall då rättsintyg erfordras ska alla övriga utredningsåtgärder vidtas inom samma tidsram. Kriminaljouren handlägger sådana ärenden. Ärenden som handläggs enligt denna regel utgör ungefär en tiondel av alla ärenden om våld i offentlig miljö. Fram till i början av december år 2010 har cirka 50 ärenden identifierats som sådana ärenden och cirka hälften har redovisats som förundersökningsprotokoll.

Utredningspersonalen i jouren använder cirka hälften av arbetstiden på egna ärenden och övrig tid på akuta ärenden.

Ärenden som inkommer via Polisens kontaktcenter (PKC) behandlas av förundersökningsledarna vid kriminaljouren. Förundersökningsledarna vid PKC fattar inte beslut om att lägga ned ett ärende.

Vid *Polismyndigheten i Östergötlands län* finns en utredningsgrupp (på försök) som består av två polismän från vardera Linköping och Norrköping. Gruppen leds av en förundersökningsledare som normalt är vakthavande befäl. Gruppen utreder alla nyinkomna ärenden om våld i offentlig miljö som inträffat i de båda orterna. Normalt hanterar gruppen inte anhållna eller häktade, då sådana ärenden handläggs av våldshoteln. Målsättning är att målsägande, misstänkta och eventuella vittnen ska vara hörda inom 48 timmar efter det att brottet inträffade. Brott som inträffar på övriga platser utreds inom närpolisorganisationen. Normalt övertar brottsamordningsgruppen (BSR) ärenden som kräver ytterligare åtgärder. På tider då gruppen inte är i tjänst, främst under nätterna, fullföljer de avrapporterande polismännen ärendet även i de fall då någon gripits för brottet. Personal vid brottsamordningsgruppen har beredskap och träder i tjänst då något grovt brott inträffat.

Utredningsuppdrag

Av Brå:s två rapporter ”Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp”³⁸ framgår att en förhållande-

vis stor del av nedlagda utredningar innehåller uppdrag som inte i tillräcklig stor omfattning bearbetats.

Rapporten konstaterar att avgörande kriterier för åtal är att det finns en misstänkt, att målsäganden är känd och denne kan ge en tydlig och trovärdig berättelse av händelsen. Det är även önskvärt att det finns någon form av stödbevisning i form av rättsintyg, vittnen som stöder målsägandens berättelse eller erkännande av den misstänkte. Analysen visar dock att cirka 40 procent av förundersökningsprotokollen som leder till åtal inte bedöms som styrkta av stödbevisning, vilket visar att stödbevisning inte är nödvändigt för åtal.

I den dagliga utredningsverksamheten ställs en förundersökningsledare ofta inför dilemmat att använda resurser för att utreda mindre precisa uppdrag med osäkert resultat, eller att använda resurserna för ärenden med god bevisning. Mot detta måste ställas målsägandens krav på att få sitt ärende handlagt på ett för honom/henne rimligt sätt, d.v.s. att alla uppdrag i ärendet utreds i syfte att klara upp brottet. Brister i detta hänseende kan påverka såväl rätts säkerheten som allmänhetens förtroende för polisen negativt. Bedömningen bör därför inte ske enbart ur ett polisiärt effektivitetsperspektiv. Genomförda undersökningar³⁹ pekar också mot att allmänheten har mer negativa erfarenheter av kontakter med polisen i samband med utsatthet för brott som innehåller hot eller våld jämfört med andra brott. Andelen negativa personer är dubbelt så stor som vid övriga brott. I samband med misshandel mellan obekanta konstaterar Brå i en studie⁴⁰ att en majoritet är nöjd med polisens bemötande, men enbart en tredjedel är nöjda med utredningsresultatet. Enbart 40 procent tyckte att polisens vidtagit de åtgärder som han eller hon ansåg vara rimliga.

Inspektionsgruppen har granskat tjugo nedlagda ärenden vid respektive polismyndighet, d.v.s. sammanlagt 120 ärenden avseende våld i offentlig miljö med polisiär förundersökningsledning. Granskningen har i första hand tagit sikte på om ärendena innehöll uppdrag som inte utretts, som t.ex. att misstänkt eller vittne inte hörts, även i de fall där målsäganden inte önskat medverka, eller det finns andra uppdrag som inte lett till någon åtgärd. Vidare har granskningen till en del även omfattat bedömning av nedläggningsgrunderna. Inspektionsgruppen har t.ex. iakttagit att nedläggningsgrunden ”ej spaningsresultat” använts trots att inga spaningsåtgärder dokumenterats. Nedläggningsgrunden ”brott kan ej styrkas” kan enligt

³⁸ Brå 2007:12 och 2009:1, ”Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?”.

³⁹ Brå (2010:2 och 2011:1) ”Nationella trygghetsundersökningarna 2009 och 2010”.

⁴⁰ Brå (2009:16) ”Misshandel mellan obekanta. Brottsoffrens syn på polisens arbete”.

⁴¹ Se t.ex. JO:2000/01, sid. 67.

JO:s⁴¹ mening enbart användas i de fall där det inte kan styrkas att den som är misstänkt för brottet verkligen har begått gärningen, d.v.s. att efter bevisvärdering finner förundersökningsledaren att det inte kan förväntas en fällande dom. I praktiken innebär det att nedläggningsbeslutet normalt måste föregås av ett förhör med den misstänkte för att bedöma om brottets rekvisit kan styrkas.

Det bör dock i sammanhanget understrykas att en fortsatt bearbetning och efterforskning inte nödvändigtvis skulle leda till att brottet klarats upp. Inspektionen har utgått från Brå:s rekommendationer och iakttagelser och har enbart inriktats mot att undersöka om det förekommer uppslag som inte har bearbetats, eller om förhör och andra utredningsåtgärder har genomförts i tillräcklig utsträckning. Inspektionen har därmed inte tagit hänsyn till att målsäganden t.ex. inte önskat medverka i den fortsatta utredningen eller förundersökningsledarens bedömning om att åklagaren sannolikt inte kommer att väcka åtal.

Granskningsresultat

Vid granskningen bedömdes att i sammanlagt 36 ärenden, vilket motsvarar 30 procent, finns uppslag som borde ha bearbetats ytterligare eller andra utredningsåtgärder borde ha vidtagits.

Polismyndigheten i Stockholms län, City polismästarstrikt

Ytterligare bearbetning borde ha gjorts i åtta ärenden.

- ◆ I ett ärende framgår att målsäganden eventuellt kände till namnet på gärningsmannen. Målsäganden är inte hörd om dessa uppgifter.
- ◆ I två ärenden borde utpekad person ha hörts.
- ◆ I ett ärende borde den misstänkte ha hörts. En polispatrull hade observerat misshandeln. Gärningsmannen identifierad, men målsäganden ville inte medverka.
- ◆ I ett ärende har enbart ett av sammanlagt fyra vittnen hörts. Fler vittnen borde ha hörts.
- ◆ I ett ärende finns uppgifter om att gärningsmännen fångats på bild i en övervakningskamera. Det framgår inte av materialet om bilderna har granskats.
- ◆ I ett ärende har målsäganden inte kunnat höras på grund av berusning. Direktiv har lämnats att han ska höras i ärendet. Något förhör finns inte dokumenterat.
- ◆ I ett ärende finns uppgift om ett registreringsnummer på en bil där gärningsmannen färdats. Inga spaningsåtgärder är dokumenterade.

Polismyndigheten Värmland

Ytterligare bearbetning borde gjorts i tre ärenden.

- ◆ I tre ärenden borde den misstänkte ha hörts. I ett av ärendena borde även vittnet ha hörts.

Polismyndigheten i Västernorrlands län

Ytterligare bearbetning borde ha gjorts i nio ärenden.

- ◆ I fem ärenden borde misstänkt ha hörts eller hörts på nytt. I ett av ärendena har åklagaren fattat nedläggningsbeslut.
- ◆ I ett ärende finns vittne som borde ha hörts.
- ◆ I ett ärende finns både misstänkt och vittne som borde ha hörts.
- ◆ I två ärenden finns uppslag om den misstänkte. I det ena ärendet finns ett tydligt foto av den misstänkte. Eftersom brottet skedde i en mindre ort borde det finnas goda möjligheter att identifiera den misstänkte. Det saknas dokumentation om identifieringsförsök.

I ett ärende har den misstänkte medgett de faktiska förhållandena. Ärendet borde ha redovisats som förundersökningsprotokoll oaktat att målsäganden inte önskade medverka i utredningen.

Ett ärende har felaktigt redovisats med nedläggningsgrunden ”angivelse saknas”.

Polismyndigheten i Västmanlands län

Ytterligare bearbetning borde ha gjorts i sex ärenden.

- ◆ I fyra ärenden har den misstänkte eller utpekad person ej hörts.
- ◆ I ett ärende är målsäganden inte hörd.
- ◆ I ett ärende borde en fotokonfrontation ha genomförts, eftersom det finns vittne och målsäganden uppger sig kunna peka ut den misstänkte.

I ett ärende har den misstänkte erkänt gärningen i samband med polisingripandet, men förnekat vid senare förhör. Vittne styrker målsägandens uppgifter, varför ärendet borde ha redovisats som ett förundersökningsprotokoll.

Polismyndigheten i Örebro län

Ytterligare bearbetning borde ha gjorts i sju ärenden.

- ◆ I tre ärenden borde misstänkt ha hörts. Två av ärendena utgör motanmälningar.
- ◆ I ett ärende borde målsäganden ha hörts.
- ◆ I ett ärende borde målsäganden och misstänkt ha hörts.
- ◆ I två ärenden finns andra uppslag om var den misstänkte kan sökas.

Ett ärende har redovisats med nedläggningsgrunden ”ej spaningsresultat”, men dokumentation saknas om vilka spaningsåtgärder som vidtagits.

Polismyndigheten i Östergötlands län

Ytterligare bearbetning borde ha gjorts i fyra ärenden.

- ◆ I ett ärende finns vittne som både namngivit och vid fotokonfrontation pekat ut en person som hade en nära anknytning till gärningsmannen.
- ◆ I ett ärende finns uppgift om ett registreringsnummer till ett fordon som gärningsmannen färdades i.
- ◆ I ett ärende finns uppslag om en yngling som befann sig i gänget som misshandlade målsäganden.
- ◆ Ett ärende hade rubricerats som rån, men det visade sig vara en medveten felaktig uppgift av målsäganden. Rånet lades ned. I ärendet finns uppgift om misshandel, men det blev inte föremål för utredningsåtgärder.

Uppföljning av nedläggningsgrunder, *se avsnitt 12, tabell 10.*

11 Överväganden

Begreppet våld i offentlig miljö

För att begreppet våld i offentlig miljö ska avse den inom polisen förhärskande uppfattningen, finns skäl att överväga en begränsning av nuvarande brottskoder till att enbart omfatta misshandelsbrott utomhus mot obekant 15 år eller äldre. I och för sig sker en stor del av det nöjesrelaterade våldet inne på krogar, men inspektionen anser trots detta att skäl saknas för att inkludera brottskoderna för misshandel inomhus mot obekant 15 år eller äldre i definitionen av våld i offentlig miljö. Ett alternativ till en förändring av brottskoder kan vara att man inom ramen för Polisen Utredningsstöd (PUST) i samband med upprättande av anmälan måste svara på frågan ”Har brottet inträffat i krogmiljö?”.

Polisens förmåga att förebygga våld i offentlig miljö

För att motverka och begränsa negativa följder av ett nöjesliv med hög alkoholkonsumtion har samhället infört olika regelsystem. Polisen har ålagts ett stort ansvar för denna uppgift. En fråga är då i vilken utsträckning polisen kan bidra till att förebygga våld i offentlig miljö och vilka förväntningar samhället har på polisen i detta avseende. Med hänsyn till tillgången av alkohol och dryckeskulturen i kombination med nöjeslivet, är det inte realistiskt att förvänta att enbart polisen kan påverka brottsligheten i någon påtaglig omfattning. Polisens uppgift blir därmed att försöka begränsa brottsligheten till en ”rimlig” nivå. Det innebär självfallet inte att nuvarande nivå ska accepteras.

Enligt polislagens portalparagraf är en av polisens uppgifter att förebygga brott. Uppgiften har i annan kontext formulerats som att polisen ska minska brottsligheten och öka tryggheten. För att nå framgång i brottsbekämpningen krävs inte enbart insatser av polisen, utan uppgiften är gemensam för samhället, d.v.s. samhällets beslut och åtgärder bör sträva mot denna målsättning. I samband med bekämpning av våld i offentlig miljö och då främst det s.k. nöjesrelaterade våldet, kan på grund av djupt rotade traditioner och andra liknande omständigheter, samhällets agerande uppfattas som motsägelsefullt.

Sett ur ett medborgarperspektiv är tillgången till nöjesetablissemang och alkohol en grundläggande självklarhet. En allmän önskan är självklart att citykärnor ska vara levande och människor ska vistas på offentlig plats även efter att affärer har stängt för dagen. Under

kvällstid består utbudet i stort sett enbart av nöjesställen. Många av de som vistas i citymiljön är unga och inte sällan påverkade av alkohol. Miljön medför därför en påtaglig ökad risk för våldsbrott.

I Sverige är nöjeslivet starkt knutet till alkoholkonsumtion och studier från bl.a. Statens folkhälsoinstitut pekar mot att det finns en berusningskultur. I grunden har Sverige en fri etableringsrätt för vinstdrivande företag. Om någon vill öppna en krog eller annan liknande rörelse, begränsas rätten enbart av kravet på serveringstillstånd enligt alkohollagen. Under en tjugoårsperiod har antalet serveringstillstånd ökat med cirka 70 procent. Under sådana förhållanden är det orimligt att förvänta sig en nollvision.

En tydlig och verkningfull brottsförebyggande metod är hög polisiär närvaro och synlighet i nöjesmiljöer. Denna metod är i sig resurskrävande och förutsätter en tillräckligt stor disponibel resurs med rätt sammansättning, t.ex. en mix av erfarna och mindre erfarna poliser, som mer eller mindre kontinuerligt arbetar mot det nöjesrelaterade våldet. Resurssituationen har tydligt förbättrats under senare år genom tillskottet av nya poliser, vilket medfört att ett proaktivt arbetssätt kan tillämpas i betydligt större omfattning jämfört med tidigare, då arbetet till största delen var reaktivt.

En grundläggande förutsättning för en hög förmåga att klara upp våld i offentlig miljö är att arbetstiden förläggs så att den anpassas till underrättelser om lokala problem och erfarenhetsbaserad kunskap. Efter som en viktig brottsförebyggande metod som polisen tillämpar bygger på hög närvaro och synlighet krävs således att det finns polisiär resurs på rätt plats och vid rätt tidpunkt.

Kunskapsinhämtning

Ett generellt intryck avseende kunskapsöverföring mellan KUT och OLG är att det finns brister i processen i förhållande till riktlinjerna för PUM. Det gäller främst arbetet med att ta fram problembilden, beställning av underrättelser samt uppföljning av insatser. Intrycket är därmed att det inte finns något tydligt riktat arbete i linje med Brå:s rapport ”Platsens betydelse för polisarbete”. För detta ändamål krävs en kontinuerlig och detaljerad uppföljning av brottsligheten i polisdistriktets olika delar. Ett skäl som förklarar bristen av löpande brottsmönsteranalyser är att problemen är stabila och ändras i liten omfattning över tid, varför

äldre analyser fortfarande anses väl spegla nuvarande problembild.

En ytterligare faktor som kan vara begränsande är bristen på beställningar till KUT, eftersom beställarrollen och beställningsprocessen ofta inte är tillräckligt tydlig. En risk som identifierats är att rollerna inte är tydliga mellan beställare och KUT. Rätten att beställa bör vara kanaliserad till en eller ett fåtal funktioner.

Inspektionsgruppens rekommendation

Anvisningar bör upprättas om vilka funktioner som äger rätt att göra beställningar för att säkerställa att kommunikationen mellan beställare och utförare leder till att levererad produkt motsvarar behovet av underrättelser och att de presenteras på ett för beställaren förståeligt sätt.

Brottsförebyggande metoder

Som ovan nämnts har polisen små möjligheter att påverka grundläggande faktorer som påverkar våld i offentlig miljö, d.v.s. nöjesutbudet i kombination med alkoholkonsumtion.

Inspektionsgruppen konstaterar att samtliga polismyndigheter använder samma grundläggande metoder som bygger på

- ◆ polisiär närvaro och synlighet med tidiga ingripanden mot ordningsstörningar
- ◆ åtgärder för att minska alkoholkonsumtionen såväl självständigt som i samverkan med andra aktörer.

Metoderna har anpassats och utvecklats till lokala förhållanden.

Våld i offentlig miljö som inte är nöjesrelaterad, kan polisen inte påverka med nämnda metoder, eftersom denna brottslighet inträffar oregelbundet både i tid och rum, och därmed inte kan förutses på samma sätt som nöjesrelaterad brottslighet.

Inspektionsgruppens rekommendation

Det bör skapas förutsättningar på nationell nivå för att verkningfulla brottsförebyggande metoder på ett systematiskt sätt samlas in, värderas och delges polismyndigheterna.

För att nå framgång i det brottsförebyggande arbetet krävs framför allt ett genomtänkt uthålligt arbete.

Rikspolisstyrelsen framhåller vikten av att polisverksamhet är evidens- och erfarenhetsbaserad.⁴² Med detta avses en verksamhet som grundas på ”säker kunskap” som ska inhämtas via utvärderingar där effekter av åtgärder och verksamheter blivit dokumenterade.

Riksrevisionen definierar i sin rapport⁴³ begreppet utvärdering som ”en noggrann efterhandsbedömning, d.v.s. en bedömning som görs efter det att en åtgärd har vidtagits”.

Sammantaget bedöms att de metoder med polisiär närvaro och mot minskad alkoholkonsumtion som tillämpas har ett generellt stöd i forskningen. Inspektionsgruppen vill trots detta understryka vikten av att utvärderingar genomförs systematiskt. De lokalt anpassade metoderna för bekämpning av våld i offentlig miljö har sällan utvärderats. En metod kan verka framgångsrik men utan en närmare analys av samtliga ingående variabler kan man inte med precision veta vilka faktorer som har haft störst betydelse för resultatet. Avsaknaden av utvärderingar kan därmed leda till felaktiga slutsatser. Exempelvis uppmärksammade inspektionsgruppen att en betydande brottsminskning i ett område tillskrevs utbildning i ansvarsfull alkoholserving, medan iakttagelserna istället talar för att minskningen berodde på en ökad polisiär resurs och närvaro i kombination med ett strukturerat arbetssätt.

Metoder som utvärderats och bedöms fungera är krog tillsyn i kombination med utbildning ”ansvarsfull alkoholserving” och Kronobergsmodellen. Kameraövervakning är en metod som i liten utsträckning har en avskräckande effekt på våldsbrott i stadsmiljö, men som däremot ökar tryggheten hos människor som rör sig i miljön.

Ordningstvakter är en värdefull resurs för att förebygga våld i offentlig miljö. En förutsättning för framgång är att polisen dels utövar tillsyn över ordningstvakterna i rollen som deras förman, dels har ett väl fungerande samarbete med dem. Inspektionen har iakttagit att engagemanget och samarbetsformerna varierar betydande. Hur väl samarbetet fungerar beror ofta på enskilda polismäns engagemang och intresse. Enligt lagstiftningen är polisen ordningstvaktens förman. En tydlig och strukturerad polisiär arbetsledning kan bidra till att ordningstvaktens kompetens och ställning stärks, vilket gynnar det brottsförebyggande arbetet.

⁴² Riksrevisionen (RiR 2010:23) ”Polisens brottsförebyggande arbete – har ambitionerna uppnåtts?”, sid. 94.

⁴³ Riksrevisionen (RiR 2010:23) ”Polisens brottsförebyggande arbete – har ambitionerna uppnåtts?”.

Inspektionsgruppens rekommendation

Med utgångspunkt från polisens förmanskap bör samarbetet mellan polis och ordningsvakt bli föremål för en närmare studie, i syfte att skapa gemensamma grundläggande riktlinjer m.m. för samverkan.

En förutsättning för att brottsförebyggande verksamhet ska ge förväntat resultat är att rätt metod tillämpas och att aktiviteten är strukturerad och planerad. Av FAP 193-1 framgår att PUM-A ska användas vid dokumentation av planlagd operativ verksamhet. Bedömningen av upprättade insatser är att kvaliteten av dokumentationen påtagligt skiftar såväl inom respektive inspekterad myndighet som mellan myndigheterna. Generellt visar granskningen att beskrivna brottförebyggande metoder som tillämpats var allmänt hållna och gav begränsad vägledning till utföraren.

Inspektionsgruppens rekommendation

OLG bör i större utsträckning ta ansvar för dokumentationen i PUM-A. Rutiner bör införas som innebär att OLG tillförsäkrar att en insatsorder innehåller tydlig information om vad som beslutats och vad som förväntas av insatsen men också, om möjligt, ange vilken brottsförebyggande metod som ska användas. Hur metoden ska genomföras bör normalt överlämnas till utföraren. Vidare bör OLG granska uppföljning och eventuell utvärdering innan beslut fattas om att godkänna den.

Tillgång till arrester

Våld i offentlig miljö är ett typiskt friktionsbrott där graden av berusning ofta är av avgörande betydelse. En metod för att förebygga att berusning leder till ordningsstörningar och våldsutövning är att aktivt tillämpa omhändertaganden enligt 13§ PL och LOB när så är möjligt.

I stort sett alla inspekterade polismyndigheter framhåller att det råder brist på arrestplatser. Ett omhändertagande kräver att en frihetsberövad kan föras till en förvaringslokal, normalt en polisarrest. Brist på arrestplatser hämmar effektiviteten i det förebyggande arbetet.

Inspektionsgruppen anser att en viktig faktor i arbetet mot att förebygga våld i offentlig miljö, är att det finns en god tillgång till förvaringsplatser för omhändertagna. Denna uppfattning påverkas inte av att det i framtiden kan komma att inrättas s.k. tillnyktringsenheter dit en berusad i första hand ska föras, eftersom ordningsstö-

rande personer inte tillhör den kategori frihetsberövade som kan förvaras i en tillnyktringsenhet.

Inspektionsgruppens rekommendation

Inspektionsgruppen anser att det finns skäl att inventera behovet av arrestplatser i syfte att närmare utreda om tillgången tillgodoser efterfrågan.

Utredning och lagföring

PNU föreskriver som huvudprincip i enlighet med regleringen i 3 a§ FuK att tidiga utredningsåtgärder ska vidtas direkt och utredningen ska om möjligt färdigställas på platsen. Jämför också regleringen i 23 kap. 3§ tredje stycket RB. Vidare ska kompetenta förundersökningsledare finnas tillgängliga på brottsfrekventa tider och ansvara för att rätt åtgärder vidtas.

I samtliga besökta polismyndigheter, med undantag för Polismyndigheten i Stockholms län, City polismästardistrikt, är brottsligheten förhållandevis tydligt begränsad i tid. Normalt upphör nöjeslivet påtagligt senast klockan 03:00 och därmed minskar också risken för våld i offentlig miljö.

Med undantag för City polismästardistrikt har ingen av övriga myndigheter utredningsresurs dygnet runt. Inspektionsgruppen anser, i enlighet med vad som framgår av PNU-konceptet, att det är viktigt att utredningsarbetet genomförs i så nära anslutning till brottet som möjligt, och att beslut om ärendets fortsatta handläggning fattas skyndsamt av kompetenta förundersökningsledare. Det är därför viktigt att polismyndigheterna har tillgång till utredningsresurs under icke-kontorstid. Huvuddelen av våld i offentlig miljö är av normalgraden eller ringa fall, vilket medför att en betydande del inte leder till frihetsberövande och förhör som hållits på brottsplatsen får ofta kompletteras med hänsyn till att den hörde ofta är i affekt eller berusad. Det är dock viktigt att Polisen har förmågan att genomföra utredningsåtgärder också i dessa ärenden vid olika tidpunkter.

Polisens förmåga att utreda våld i offentlig miljö

En brottanmälan är en viktig ingångshandling för beslut om att inleda eller inte inleda förundersökning. En anmälan måste innehålla uppgifter som medför att brottet är ”utredningsbart”, d.v.s. den måste initialt innehålla uppslag för att en gärningsman ska kunna identifieras om denne inte redan från början är känd.

Våldsbrotten i nöjesmiljö, som utgör drygt hälften⁴⁴ av brottstypen våld i offentlig miljö, skiljer sig från

övriga brott genom att anmälan ofta upprättas i miljöer som är allmänt stökiga och där parterna ofta är i affekt och mer eller mindre alkoholpåverkade. Situationen är ofta av sådan karaktär att det kan vara svårt för polismännen att bilda sig en uppfattning om vad som egentligen inträffat.

En brottsanmälan upprättas ofta som en konsekvens av att polisen kallats till en plats med anledning av bråk. Det behöver inte vara någon av de inblandade parterna som tillkallat polisen. Om polisen inte hade kommit till platsen kan det inte uteslutas att i många fall hade ingen av parterna anmält händelsen i efterhand.

När polis kallats till platsen under nämnda omständigheter, där någon hävdar att han eller hon blivit utsatt för brott och vill göra en anmälan, kräver inte sällan den andra parten att få göra en s.k. motanmälan. Det är inte ovanligt att parterna i efterhand övervägt situationen och inte vill medverka i den fortsatta utredningen och därför önskar att ”återkalla” anmälan. Polisens förmåga och möjlighet att utreda sådana brott begränsas därmed.

Som tidigare nämnts finns en principiell skyldighet för polisen att utan uppskov upprätta en brottsanmälan om det kan antas att brott förövats som hör under allmänt åtal, även om de inblandade inte vill medverka. Brå⁴⁵ påpekar att en möjlig förklaring till att fler brott av denna kategori ökar är att polisens ”upptagningsbenägenhet” ökat, genom att polisen initierar anmälningar där målsäganden inte önskar medverka. Brå påpekar vidare att den ökade ”upptagningsbenägenheten” lett till en väsentligt ökad andel anmälningar som i stor utsträckning inte har förutsättningar att klaras upp. I en studie genomförd av Brå⁴⁶ anges att en av fem målsäganden uppgett till polisen att de inte ville göra en anmälan eller att de inte ville gå vidare med utredningen. Ett rutinmässigt upptagande av sådana anmälningar kan i realiteten innebära att relativt stora resurser avsätts för sådant som har begränsad förutsättning att leda till utredning och lagföring. Polisen måste dock i samtliga fall ta upp anmälan och låta den fortsatta utredningen visa om händelsen kan leda till lagföring.

Andra svårutredda situationer som ofta förekommer i nöjesmiljö är när ”samtycke” förefaller föreligga, i den meningen att det svårligen kan avgöras hur bråket börjat och där båda parter uppträtt aggressivt och

tillgripit våld och eventuella skador är förhållandevis ringa.

En del anmälningar avser ingripanden som gjorts av ordningsvakter. I vissa fall har sådana anmälningar karaktären av klagomål, där anmälaren känt sig kränkt av ingripandet och vill genom en anmälan få upprättelse, snarare än att han blivit utsatt för brott.

Värt att notera är också att de flesta våldsbrott i offentlig miljö klaras upp av polis som kommit till platsen i nära anslutning till brottet och identifierat gärningsmannen.⁴⁷ Detta förhållande medför att en stor del av anmälningar om våld i offentlig miljö innehåller uppgifter om identifierade gärningsmän. En effektiv metod att öka uppkläringen torde vara att polis finns på plats för att vidta utredningsåtgärder. I dessa ärenden är generellt kunskapsläget tillfredsställande och utredningsmöjligheterna är goda. Det finns därför anledning att anta att i den här typen av våld i offentlig miljö finns goda möjligheter att öka antalet förundersökningsprotokoll. Brå⁴⁸ bedömer att personuppkläringen borde kunna öka med 10 till 20 procentenheter till 25 – 35 procent. Inspektionsgruppen delar den uppfattningen.

Förundersökningsledning

Som tidigare påpekats måste förekommande uppslag i ”utredningsbara” ärenden utredas, både ur rättssäkerhetssynpunkt och för att tillgodose målsägandens rätt att få sitt ärende handlagt på ett godtagbart sätt. I detta sammanhang är det viktigt att påpeka förundersökningsledarens roll.

Förundersökningsledare måste ha tillräcklig kompetens för att avgöra vilka åtgärder som ska vidtas och även i förekommande fall kunna lämna tydliga utredningsdirektiv.

Inspektionsgruppens rekommendation

Förundersökningsledarskapet måste bli mer kompetent och enhetligt (nationell gemensam utbildning).

⁴⁴ Brå (2009:1) ”Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?”.

⁴⁵ Brå (2009:1) ”Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?”.

⁴⁶ Brå (2009:16) ”Misshandel mellan obekanta Brottsoffrens syn på polisens arbete”.

⁴⁷ Professor Leif GW Persson, RPS PM 20051208.

⁴⁸ Brå (2009:1) ”Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?” sid. 8.

Nedläggningsgrunder

Av 23 kap. 4§ andra stycket RB framgår att en förundersökning ska läggas ned om det inte finns anledning till dess fullföljande.

Varken i RB eller annan författning finns formulerat skäl för nedläggning. Emellertid finns det i Rationell Anmälningsrutin (RAR) ett antal alternativa fördefinierade formuleringar som kan användas som beslutsmotiveringar. Andra skäl att lägga ned en förundersökning framgår t.ex. av praxis.⁴⁹ Motiveringen ”brott kan ej styrkas” används förhållandevis ofta som en nedläggningsgrund av besökta myndigheter. Under år 2010 har den formuleringen använts i 38 procent av samtliga nedläggningsbeslut. En av myndigheterna har använt formuleringen i nära hälften av nedläggningsbesluten. För hela landet är andelen 30 procent. Som tidigare nämnts bör enligt JO beslutsmotiveringen ”brott kan ej styrkas” användas endast i de fall där det inte kan styrkas att den som är misstänkt för brottet verkligen har begått detta. Det ska således vara fråga om situationer där förundersökningsledaren på grundval av värdering av föreliggande bevisning finner att en fällande dom inte kan förväntas. En förutsättning för bevisvärdering är normalt att förhör har hållits med den misstänkte.

Det förefaller märkligt att för den förhållandevis höga andelen nedlagda ärenden vid inspekterade myndigheter inte finns tillräckliga skäl för att styrka att den misstänkte begått brottet. Granskningen som inspektionsgruppen genomfört ger snarare den bilden att beslutsmotiveringen används felaktigt. Den används även i sådana fall där andra motiveringar istället borde kommit ifråga, som t.ex. ”spaningsuppslag saknas”. En grundläggande princip i rättstillämpningen är att den ska vara enhetlig och förutsebar. Det gäller självklart även beslutsmotivering vid nedläggning av förundersökning.

Om anmälan redan från början saknar uppslag för att identifiera en misstänkt bör motiveringen ”spaningsuppslag saknas” användas vid beslut om nedläggning. Om ärendet innehåller uppslag och spaningsåtgärder vidtagits, men utan framgång, bör motiveringen ”ej spaningsresultat” användas. Först när en misstänkt

finns och det efter vidtagna utredningsåtgärder inte framkommit tillräckliga bevis, bör motiveringen ”brott kan ej styrkas” användas.

Även beslutsmotiveringen ”annat” används i vissa myndigheter alltför frekvent. Särskilt när det gäller denna motivering uppvisar myndigheterna omotiverat stora variationer, allt från tolv till 43 procent andel nedlagda. Om motiveringen ska användas är det av vikt att skälet för beslutet att lägga ned utredningen klart och tydligt redovisas. Vidare påträffades formuleringarna ”angivelse saknas” trots att brottet inte är ett angivelsebrott samt att ”målsäganden och den misstänkte ej ville medverka i utredningen”. Det kan i det sista fallet framstå som märkligt för målsäganden att ärendet läggs ned med motivering att den misstänkte inte ville medverka. Inspektionsgruppens slutsats är att det råder alltför stor kunskapsbrist och för stor variation mellan myndigheterna när det gäller beslutsmotivering vid nedläggning av förundersökning.

I en studie genomförd av Brå⁵⁰ framgår att majoriteten av de svarande är nöjda (60 procent) med polisens bemötande, medan en lägre andel är nöjda (33 procent) med polisens hantering av fallet och utredningens resultat. Polisens engagemang, information om vad som händer i ärendet och möjlighet för polisen att göra mer i ärendet än vad som gjorts, är områden där brottsoffren uttrycker missnöje. Studien tyder på att en faktor som kan göra brottsoffer mer nöjda är information om händelseutvecklingen i ärendet och att målsäganden upplever att polisen vidtar rimliga utredningsåtgärder för att klara upp brottet.

Inspektionsgruppens rekommendation

En del i målsägandens missnöje med polisens hantering av misshandelsärenden är bristen på information om ärendets utveckling. Personlig kontakt med målsäganden bör därför regelmässigt tillämpas för att förbättra informationen om hur ärendet fortskrider. Detta är särskilt viktigt i samband med beslut om att lägga ned ärendet.

⁴⁹ Se dock Karnov – rättegångsbalken, Thomson Reuters 2009.

⁵⁰ Brå (2009:16) ”Misshandel mellan obekanta. Brottsoffrens syn på polisens arbete”.

12 Tabeller

Tabell 1.

Andel redovisade ärenden avseende våld i offentlig miljö till åklagaren av inkomna ärenden, medelvärde åren 2008–2010. Se avsnitt 10.3.

Tabell 2.

Antal anmälda brott avseende våld i offentlig miljö år 2010.

Källa VUP. För Polismyndigheten i Stockholms län, City polismästardistrikt, sorteras ett fåtal brott bort p.g.a. urvalsmetoden i VUP.

Polismyndighet	Antal anmälda brott	Brott per dygn i genomsnitt	Rangordning
Blekinge	482	1,3	2
Dalarna	1 115	3,1	11
Gotland	309	0,8	1
Gävleborg	1 118	3,1	12
Halland	1 140	3,1	13
Jämtland	534	1,5	3
Jönköping	1 059	2,9	10
Kalmar	909	2,5	6
Kronoberg	568	1,6	4
Norrbottnen	856	2,3	5
Skåne	5 272	14,4	19
Stockholm	11 213	30,7	21
Södermanland	1 410	3,9	17
Uppsala	1 360	3,7	16
Värmland	966	2,6	8
Västerbotten	918	2,5	7
Västernorrland	1 028	2,8	9
Västmanland	1 244	3,4	15
Västra Götaland	5 589	15,3	20
Örebro	1 220	3,3	14
Östergötland	1 753	4,8	18
Totalt	40 063	109,8	

Tabell 3.

Andel ärenden redovisade till åklagaren av inkomna ärenden och personuppljade brott avseende våld i offentlig miljö år 2010. Redovisade ärenden – källa VUP. Uppljade brott – källa Brå

Polismyndighet	Antal ärenden redovisade till åklagare	Andel ärenden redovisade till åklagare	Rangordning – andel redovisade ärenden till åklagare	Antal personuppljade brott	Personupplklaringsprocent	Rangordning – personupplklaringsprocent
Blekinge	127	29,4%	4	109	23,0%	4
Dalarna	258	27,2%	9	251	22,9%	6
Gotland	78	29,4%	3	78	25,4%	2
Gävleborg	314	32,0%	1	287	26,1%	1
Halland	286	27,3%	8	229	20,3%	9
Jämtland	106	23,5%	19	95	18,2%	18
Jönköping	230	23,9%	18	206	19,7%	11
Kalmar	207	25,8%	12	193	21,4%	7
Kronoberg	120	24,5%	16	113	20,3%	10
Norrbottnen	195	26,2%	10	198	23,0%	5
Skåne	1 168	25,0%	14	994	18,9%	15
Stockholm	1 688	18,8%	21	1 592	14,1%	21
Södermanland	354	27,7%	7	270	19,4%	12
Uppsala	288	24,6%	15	260	19,3%	13
Värmland	251	29,6%	2	224	23,4%	3
Västerbotten	202	25,8%	11	175	19,2%	14
Västernorrland	185	19,6%	20	164	16,1%	20
Västmanland	294	28,0%	5	230	18,8%	16
Västra Götaland	1 224	25,1%	13	1 181	21,2%	8
Örebro	255	24,0%	17	214	17,7%	19
Östergötland	404	27,8%	6	317	18,3%	17
Totalt	8 234	24,1%		7 380	18,5%	

Tabell 4.

Antal anmälda brott avseende våld i offentlig miljö åren 2000–2010.

Källa VUP

Polismyndighet	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Diff 2000–2010	Proc
Blekinge	374	458	490	498	531	586	598	618	531	550	482	108	29%
Dalarna	727	729	776	796	838	991	967	1 111	1 083	1 178	1 115	388	53%
Gotland	213	170	245	255	230	255	318	324	345	336	309	96	45%
Gävleborg	648	676	732	829	865	1 013	1 164	1 177	1 138	1 287	1 118	470	73%
Halland	688	732	816	883	884	1 089	1 288	1 317	1 340	1 200	1 140	452	66%
Jämtland	317	303	281	315	333	393	452	515	510	501	534	217	68%
Jönköping	817	844	799	838	983	1 060	1 071	1 146	1 072	1 068	1 059	242	30%
Kalmar	615	710	680	739	855	860	831	961	996	960	909	294	48%
Kronoberg	393	410	455	553	514	468	444	546	518	560	568	175	45%
Norrbottnen	519	525	572	676	713	851	859	905	901	999	856	337	65%
Skåne	3 736	3 784	4 175	4 223	4 329	4 989	5 391	5 518	5 440	5 662	5 272	1 536	41%
Stockholm	7 738	7 897	8 103	8 521	8 647	9 666	10 518	11 220	11 139	11 167	11 213	3 475	45%
Södermanland	865	889	957	948	1 094	1 234	1 356	1 444	1 505	1 398	1 410	545	63%
Uppsala	888	821	858	1 017	1 048	1 198	1 200	1 239	1 302	1 307	1 360	472	53%
Värmland	653	632	650	764	835	888	952	1 064	1 165	1 060	966	313	48%
Västerbotten	562	547	588	630	570	670	810	836	880	954	918	356	63%
Västernorrland	682	717	849	918	870	916	1 041	1 095	1 029	1 065	1 028	346	51%
Västmanland	827	878	980	1 046	1 082	1 097	1 290	1 239	1 381	1 333	1 244	417	50%
Västra Götaland	4 321	4 935	4 835	4 675	4 921	5 499	5 774	6 132	5 783	5 935	5 589	1 268	29%
Örebro	805	823	894	967	1 054	1 172	1 219	1 230	1 249	1 207	1 220	415	52%
Östergötland	1 179	1 134	1 202	1 427	1 505	1 721	1 821	1 934	1 925	1 716	1 753	574	49%
Totalt	27 567	28 614	29 937	31 518	32 701	36 616	39 364	41 571	41 232	41 443	40 063	12 496	45%

Tabell 5.

Antal anmälda brott per 100 000 invånare avseende våld i offentlig miljö, medelvärde åren 2008–2010.

Källa VUP

Polismyndighet	Brott per 100.000 invånare	Rangordning
Blekinge	345	3
Dalarna	406	9
Gotland	575	20
Gävleborg	426	12
Halland	433	15
Jämtland	402	8
Jönköping	323	2
Kalmar	407	10
Kronoberg	307	1
Norrbottnen	362	5
Skåne	469	17
Stockholm	593	21
Södermanland	551	19
Uppsala	431	13
Värmland	388	7
Västerbotten	357	4
Västernorrland	424	11
Västmanland	516	18
Västra Götaland	379	6
Örebro	446	16
Östergötland	432	14
Totalt	438	

Tabell 6.

Försäljning av 100 procent alkohol i liter, år 2009.

Källa Statens folkhälsoinstitut Alkoholstatistik 2009

Län	Spritdrycker		Vin		Starköl		Summa	Rang
	Detaljhandel	Servering	Detaljhandel	Servering	Detaljhandel	Servering		
Blekinge	1,0	0,1	2,4	0,1	1,2	0,3	5,1	4
Dalarna	1,1	0,1	2,9	0,1	2,0	0,4	6,6	13
Gotland	1,4	0,2	4,2	0,4	2,1	0,7	9,0	20
Gävleborg	1,1	0,1	2,8	0,1	1,8	0,3	6,2	9
Halland	0,9	0,1	2,8	0,2	1,2	0,4	5,6	6
Jämtland	1,9	0,2	4,2	0,3	2,8	0,7	10,1	21
Jönköping	0,8	0,1	2,0	0,1	1,4	0,3	4,7	1
Kalmar	1,2	0,1	2,8	0,1	1,7	0,3	6,2	10
Kronoberg	1,0	0,1	2,2	0,1	1,2	0,2	4,8	2
Norrbottnen	1,3	0,1	3,1	0,1	2,3	0,3	7,2	17
Skåne	0,8	0,1	2,6	0,2	0,9	0,4	5,0	3
Stockholm	0,9	0,2	3,9	0,4	1,7	0,8	7,9	18
Södermanland	1,1	0,1	3,3	0,1	1,8	0,3	6,7	16
Uppsala	0,8	0,1	3,0	0,2	1,5	0,5	6,1	8
V Götaland	1,0	0,1	3,2	0,2	1,6	0,5	6,6	15
Värmland	1,7	0,1	4,1	0,1	2,6	0,3	8,9	19
Västerbotten	1,2	0,1	2,9	0,1	2,0	0,3	6,6	14
Västernorrland	1,2	0,1	3,0	0,1	1,8	0,3	6,5	12
Västmanland	1,0	0,1	3,0	0,1	1,7	0,3	6,2	11
Örebro	0,8	0,1	2,3	0,1	1,5	0,3	5,1	5
Östergötland	0,9	0,1	2,7	0,2	1,4	0,4	5,7	7
Totalt	1,0	0,2	3,1	0,3	1,6	0,6	6,8	

Tabell 7.

Antal omhändertagna enligt 13 § PL och LOB åren 2008–2010.

Källa STORM⁵¹

Polismyndighet	2008	2009	2010	Diff 2010 jfr 2008	Rangordning
Blekinge	1 496	1 314	1 425	-4,7%	11
Dalarna	1 780	1 690	1 701	-4,4%	10
Gotland	682	700	721	5,7%	7
Gävleborg	3 068	3 025	3 291	7,3%	5
Halland	2 838	2 452	2 643	-6,9%	14
Jämtland	1 781	1 632	1 547	-13,1%	17
Jönköping	2 774	2 901	3 294	18,7%	2
Kalmar	2 658	2 641	2 838	6,8%	6
Kronoberg	1 403	1 132	2 311	64,7%	1
Norrbottnen	2 719	2 466	2 537	-6,7%	12
Skåne	9 749	8 804	8 529	-12,5%	16
Stockholm	18 485	19 035	20 025	8,3%	3
City polismästardistrikt			9 821		
Södermanland	3 124	3 025	2 912	-6,8%	13
Uppsala	2 974	2 780	3 039	2,2%	9
Värmland	2 839	2 870	2 311	-18,6%	19
Västerbotten	3 992	2 556	2 465	-38,3%	21
Västernorrland	4 925	3 675	3 946	-19,9%	20
Västmanland	3 333	3 282	2 861	-14,2%	18
Västra Götaland	15 647	14 901	16 155	3,2%	8
Örebro	3 521	3 420	3 800	7,9%	4
Östergötland	5 495	4 982	4 943	-10,0%	15
Totalt	95 283	95 283	95 283	-2,1%	

⁵¹ System for Tasking and Operational Resource Management
– datastöd för dokumentation av händelserapporter m.m. vid
kommunikationscentral

Tabell 8.

Andel ärenden redovisade till åklagaren av inkomna ärenden avseende våld i offentlig miljö, medelvärde åren 2008–2010
Källa VUP

Polismyndighet	Andel redovisade ärenden av inkomna	Rangordning
Blekinge	26,1%	9
Dalarna	25,5%	10
Gotland	30,9%	2
Gävleborg	28,6%	3
Halland	26,4%	6
Jämtland	24,7%	14
Jönköping	22,3%	19
Kalmar	23,9%	15
Kronoberg	26,6%	5
Norrbottnen	24,7%	13
Skåne	23,1%	17
Stockholm	18,3%	21
Södermanland	25,4%	11
Uppsala	23,8%	16
Värmland	31,6%	1
Västerbotten	27,1%	4
Västernorrland	20,4%	20
Västmanland	26,3%	7
Västra Götaland	22,8%	18
Örebro	25,0%	12
Östergötland	26,3%	8
Totalt	23,2%	

Tabell 9.

Antal händelserapporter (HR) avseende misshandel enligt STORM⁵² i genomsnitt per dygn klockan 22:00–07:00 år 2010

Polismyndighet	Sönd - månd		Månd - tisd		Tisd - onsd		Onsd - torsd		Torsd - fred		Fred - lörd		Lörd - sönd	
	Antal HR	Varav med gripen	Antal HR	Varav med gripen	Antal HR	Varav med gripen	Antal HR	Varav med gripen	Antal HR	Varav med gripen	Antal HR	Varav med gripen	Antal HR	Varav med gripen
Stockholm														
KI 22 - 03	5,56	1,04	6,54	1,19	6,13	1,33	9,04	1,69	10,33	1,65	29,94	4,25	25,56	4,12
KI 03 - 07	1,38	0,29	1,35	0,42	1,25	0,15	3,02	0,50	3,38	0,50	11,60	2,06	12,33	1,83
Summa	6,94	1,33	7,89	1,62	7,38	1,48	12,06	2,19	13,71	2,25	41,55	6,30	37,89	5,94
Värmland														
KI 22 - 03	0,27	0,04	0,46	0,19	0,56	0,19	0,46	0,08	1,06	0,13	3,19	0,58	4,42	0,63
KI 03 - 07	0,04	0,00	0,08	0,02	0,06	0,02	0,12	0,02	0,17	0,02	0,77	0,11	0,69	0,13
Summa	0,31	0,04	0,54	0,21	0,62	0,21	0,58	0,10	1,23	0,15	3,96	0,70	5,12	0,77
Västernorrland														
KI 22 - 03	0,29	0,02	0,42	0,08	0,33	0,04	1,04	0,12	0,60	0,10	3,38	0,45	3,25	0,40
KI 03 - 07	0,00	0,00	0,08	0,02	0,06	0,02	0,19	0,02	0,31	0,04	1,06	0,17	1,12	0,10
Summa	0,29	0,02	0,50	0,10	0,39	0,06	1,23	0,13	0,90	0,13	4,43	0,62	4,37	0,50
Västmanland														
KI 22 - 03	0,37	0,10	0,60	0,08	0,60	0,13	0,98	0,19	1,08	0,31	5,09	0,62	4,46	0,46
KI 03 - 07	0,10	0,08	0,12	0,06	0,08	0,02	0,25	0,04	0,25	0,02	0,89	0,21	0,88	0,08
Summa	0,46	0,17	0,71	0,13	0,67	0,15	1,23	0,23	1,33	0,33	5,98	0,83	5,44	0,54
Örebro														
KI 22 - 03	0,40	0,15	0,65	0,13	0,46	0,10	1,08	0,13	0,63	0,12	3,70	0,64	3,42	0,67
KI 03 - 07	0,12	0,04	0,08	0,02	0,10	0,02	0,13	0,04	0,27	0,02	0,53	0,06	0,58	0,04
Summa	0,52	0,19	0,71	0,15	0,56	0,12	1,21	0,17	0,90	0,13	4,23	0,70	3,98	0,71
Östergötland														
KI 22 - 03	0,56	0,17	0,90	0,25	0,81	0,19	1,10	0,35	1,46	0,35	4,94	1,08	4,62	1,12
KI 03 - 07	0,12	0,02	0,25	0,04	0,10	0,04	0,40	0,12	0,30	0,13	1,68	0,49	1,77	0,48
Summa	0,67	0,19	1,15	0,29	0,90	0,23	1,50	0,46	1,85	0,48	6,62	1,57	6,38	1,60

Tabellen visar antalet HR som registrerats i STORM relaterade till misshandel enligt RPS definition i PRR⁵³, samt varav antalet HR som innehåller uppgift om gripande. Även om det förekommer att mer än en gripen gärningsman redovisas i ett antal händelserapporter, pekar resultatet mot att få personer grips under perioden 03:00–07:00.

Det är inte möjligt att särskilja våld i offentlig miljö och annan misshandel i stormsystemet.

⁵² System for Tasking and Operational Resource Management

⁵³ Polisens resultatredovisning

Tabell 10.

Nedläggningsgrunder avseende våld i offentlig miljö vid inspekterade polismyndigheter år 2010

Källa VUP

Nedläggningsgrund	City polismästardistrikt		Värmland		Västernorrland	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Angivelse saknas/återkallad			1	0,2%		
Annat	478	18,6%	113	17,2%	90	12,2%
Brottet går uppenbart ej att utreda	58	2,3%	40	6,1%	72	9,7%
Brott kan ej styrkas	1 059	41,1%	280	42,7%	367	49,7%
Brott preskriberat	1	0,0%	1	0,2%		
Dubbelanmält	25	1,0%	9	1,4%	3	0,4%
Ej spaningsresultat	293	11,4%	157	23,9%	109	14,7%
Gärningen ej brott	10	0,4%	3	0,5%	9	1,2%
LUL 8 §						
Misstänkt avliden	2	0,1%				
Misstänkt ej fyllt 15 år	30	1,2%	26	4,0%	28	3,8%
Misstänkt oskyldig	2	0,1%				
RB 23:4a, 1st 1p	1	0,0%			1	0,1%
RB 23:4a, 1st 2p	1	0,0%	2	0,3%	1	0,1%
RB 23:4a, 1st 2p jfr med RB 20:7, 1st 1p			1	0,2%		
RB 23:4a, 1st 2p jfr med RB 20:7, 1st 2p						
RB 23:4a, 1st 2p jfr med RB 20:7, 1st 3p	5	0,2%	8	1,2%	7	0,9%
RB 23:4a, 1st 2p jfr med RB 20:7, 1st 4p	2	0,1%				
RB 23:4a, 2st	24	0,9%	8	1,2%	17	2,3%
Spaningsuppslag saknas	585	22,7%	7	1,1%	35	4,7%
Åtal ej påkallat ur allmän synpunkt						
Totalt	2 576	100,0%	656	100,0%	739	100,0%

Nedläggningsgrund	Västmanland		Örebro		Östergötland	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Angivelse saknas/återkallad	3	0,4%				
Annat	119	14,0%	333	42,3%	476	43,6%
Brottet går uppenbart ej att utreda	23	2,7%	28	3,6%	44	4,0%
Brott kan ej styrkas	388	45,8%	204	25,9%	257	23,5%
Brott preskriberat		0,0%				
Dubbelanmält	7	0,8%	6	0,8%	10	0,9%
Ej spaningsresultat	185	21,8%	138	17,5%	187	17,1%
Gärningen ej brott	11	1,3%	8	1,0%	7	0,6%
LUL 8 §						
Misstänkt avliden			2	0,3%		
Misstänkt ej fyllt 15 år	69	8,1%	53	6,7%	71	6,5%
Misstänkt oskyldig						
RB 23:4a, 1st 1p					1	0,1%
RB 23:4a, 1st 2p						
RB 23:4a, 1st 2p jfr med RB 20:7, 1st 1p	1	0,1%			3	0,3%
RB 23:4a, 1st 2p jfr med RB 20:7, 1st 2p						
RB 23:4a, 1st 2p jfr med RB 20:7, 1st 3p	7	0,8%	3	0,4%	2	0,2%
RB 23:4a, 1st 2p jfr med RB 20:7, 1st 4p					2	0,2%
RB 23:4a, 2st			5	0,6%	9	0,8%
Spaningsuppslag saknas	33	3,9%	8	1,0%	23	2,1%
Åtal ej påkallat ur allmän synpunkt	1	0,1%				
Totalt	847	100,0%	788	100,0%	1 092	100,0%

Bilaga 1

Ingående brottskoder

Tabell A.

Brottskoder som ingår i gällande definition av våld i offentlig miljö (källa: VUP)

Brottskod	Ålderskategori
9333–9336	7–14 år
9309–9312	7–14 år
9317–9320	15–17 år
9341–9344	15–17 år
0355–0358	18 år eller äldre
0375–0378	18 år eller äldre

Tabell B.

Brottskoder som ingår i definition av våld i offentlig miljö i enlighet med den begränsning som beskrivits i avsnitt 6.2 (källa: VUP)

Brottskod	Ålderskategori
9317–9320	15–17 år
9341–9344	15–17 år
0355–0358	18 år eller äldre
0375–0378	18 år eller äldre

Anmälda brott per ålderskategori

Tabell C.

Anmälda brott avseende våld i offentlig miljö (gällande definition) i hela landet uppdelade över offrens ålder (källa: VUP)

	Antal			Andel 2010
	2008	2009	2010	
7–14 år	3 645	3 702	3 378	8%
15–17 år	3 834	4 305	3 968	10%
18 år eller äldre	33 753	33 436	32 717	82%
Totalt	41 232	41 443	40 063	100%

De anmälda brotten avseende våld i offentlig miljö uppgick år 2010 till drygt 40 000. Huvuddelen av brotten riktade sig mot personer som var 18 år eller äldre. Resterande antal är ganska jämnt fördelat mellan de båda övriga kategorierna baserade på brottsoffrens ålder.

Tabell D.

Våldsbrott i offentlig miljö i hela landet som avser brotten utomhus mot obekant mot person 15 år eller äldre uppdelat över två ålderskategorier (källa: VUP)

	Antal			Andel 2010
	2008	2009	2010	
15–17 år	2 224	2 529	2 290	9%
18 år eller äldre	23 647	23 553	22 846	91%
Totalt	25 871	26 082	25 136	100%

De anmälda brotten avseende våld i offentlig miljö som främst används som underlag vid inspektionen uppgick år 2010 till drygt 25 000 (63% av samtliga). Huvuddelen av brotten riktade sig mot personer som var 18 år eller äldre.

Anmälda brott per ålderskategori och obekant respektive bekant

Tabell E.

Anmälda brott avseende våld i offentlig miljö (gällande definition) i hela landet mot obekant uppdelade över offrens ålder (källa: VUP)

	Antal			Andel 2010
	2008	2009	2010	
7–14 år	1 465	1 528	1 428	5%
15–17 år	2 224	2 529	2 290	9%
18 år eller äldre	23 647	23 553	22 846	86%
Totalt	27 336	27 610	26 564	100%

De flesta av brotten (66%) inom den gällande definitionen avser brott mot obekanta. De allra flesta har riktat sig mot personer 18 år eller äldre.

Tabell F.

Anmälda brott avseende våld i offentlig miljö (gällande definition) i hela landet mot bekant uppdelade över offrens ålder (källa: VUP)

	Antal			Andel 2010
	2008	2009	2010	
7–14 år	2 180	2 174	1 950	14%
15–17 år	1 610	1 776	1 678	12%
18 år eller äldre	10 106	9 883	9 871	73%
Totalt	13 896	13 833	13 499	100%

Fördelning över månader, veckodagar och över dygnet

Tabell G.

Andelen av anmälda brott avseende våld i offentlig miljö år 2010 inspekterade polismyndigheter, fördelat över tre kategorier av brott (Källa: Hobit)

	Jan–apr	Maj–aug	Sep–dec
Misshandel mot obekant utomhus äldre än 14 år*	27%	40%	33%
Övriga brottstyper inom våld i offentlig miljö (inkl. våld mot bekant och under 15 år)**	28%	43%	29%
Våld i offentlig miljö enbart mot barn 7–14 år***	30%	35%	35%

* Den definition som främst används vid inspektionen.

** Resterande anmälda brott enligt gällande definition av våld i offentlig miljö.

*** Enbart de brott som riktat sig mot personer i ålder 7–14 år.

Fördelningen över årets månader visar att brotten som riktar sig mot barn 7–14 år är mer jämnt fördelade över de tre månadsintervallerna än de som riktar sig mot personer 15 år eller äldre.

Tabell H.

(Källa: Hobit)

	Mån–tors	Fre–sön
Misshandel mot obekant utomhus äldre än 14 år*	30%	70%
Övriga brottstyper inom våld i offentlig miljö (inkl. våld mot bekant och under 15 år)**	46%	54%
Våld i offentlig miljö enbart mot barn 7–14 år***	63%	37%

* Den definition som främst används vid inspektionen.

** Resterande anmälda brott enligt gällande definition av våld i offentlig miljö.

*** Enbart de brott som riktat sig mot personer i ålder 7–14 år.

Fördelningen över veckans dagar visar att brotten som sker fredag till söndag är betydligt vanligare för brotten mot obekant utomhus 15 år eller äldre är betydligt vanligare än för brotten mot personer i åldern 7–14 år. Förhållandet dessa två kategorier emellan är nästan det omvända.

Tabell I.

(Källa: Hobit)

	06:00–17:59	18:00–05:59
Misshandel mot obekant utomhus äldre än 14 år*	17%	83%
Övriga brottstyper inom våld i offentlig miljö (inkl. våld mot bekant och under 15 år)**	40%	60%
Våld i offentlig miljö enbart mot barn 7–14 år***	64%	36%

* Den definition som främst används vid inspektionen.

** Resterande anmälda brott enligt rådande definition av våld i offentlig miljö.

*** Enbart de brott som riktat sig mot personer i ålder 7–14 år.

Tabell J.

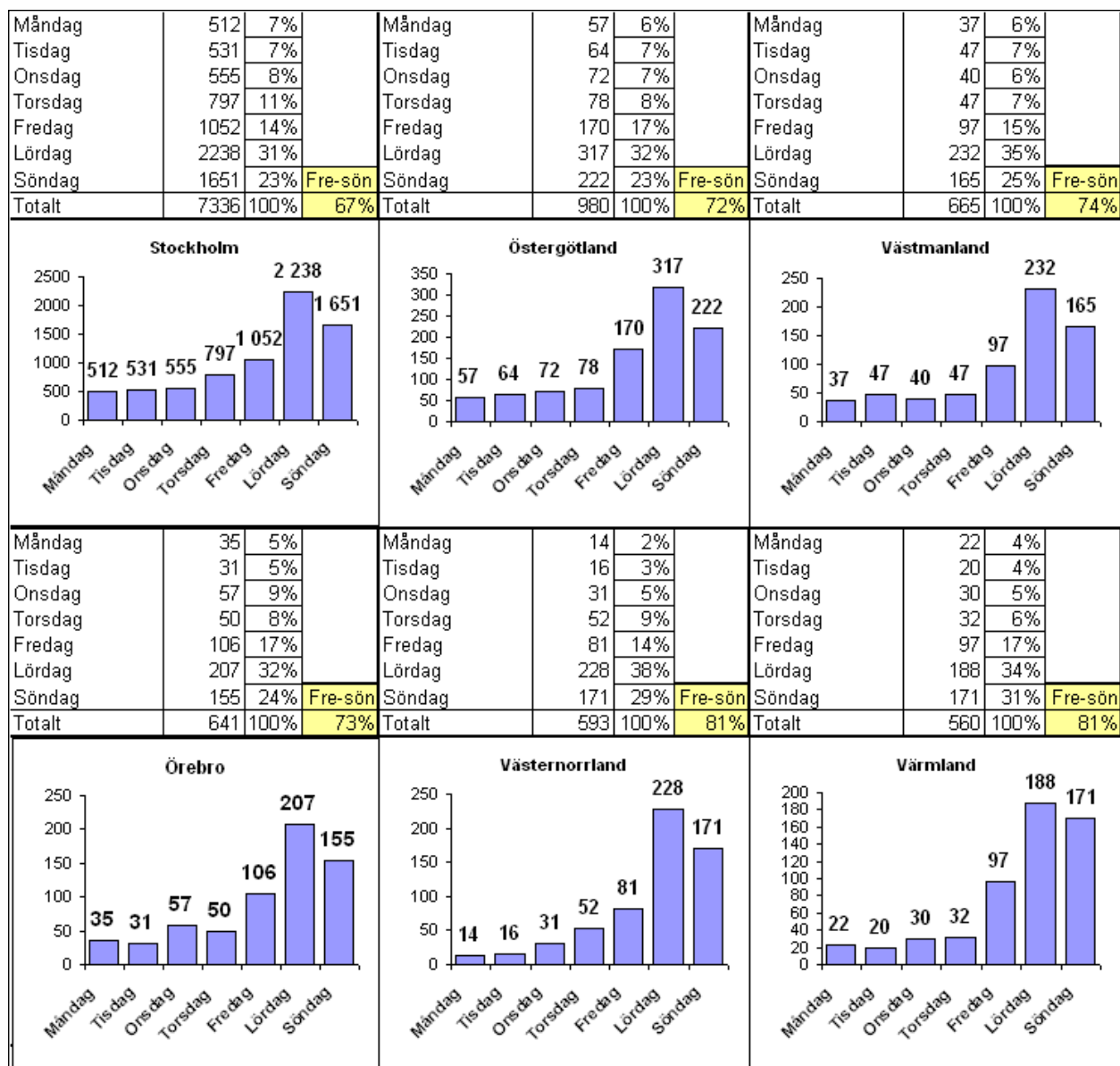
Sammanställning av tabellerna G – I

I likhet med fördelningen över veckans dagar visar tidpunkten för brotten att brotten som sker under den hälften av dygnet som domineras av kväll och natt är betydligt vanligare för brott mot obekant utomhus 15 år eller äldre än för brotten mot personer i åldern 7–14 år.

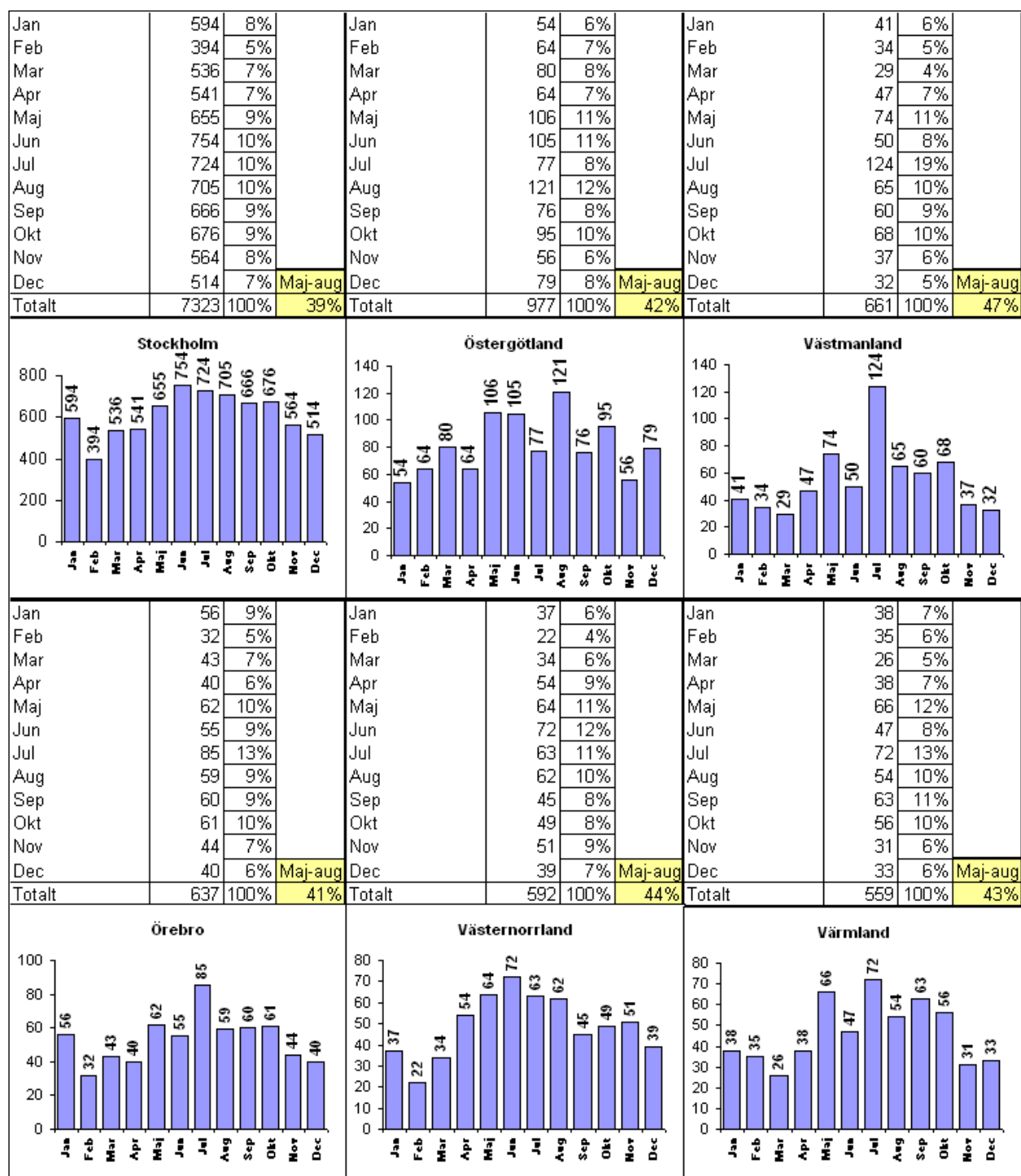
	Månad			Veckodag		Dygn	
	Jan–feb	Maj–aug	Sep–dec	Mån–tors	Fre–sön	06:00–17:59	18:00–05:59
Misshandel mot obekant utomhus äldre än 14 år*	27%	40%	33%	30%	70%	17%	83%
Övriga brottstyper inom våld i offentlig miljö (inkl. våld mot bekant och under 15 år)**	28%	43%	29%	46%	54%	40%	60%
Våld i offentlig miljö enbart mot barn 7–14 år***	30%	35%	35%	63%	37%	64%	36%

Bilaga 2

Fördelning av anmälda brott avseende misshandel utomhus mot obekant 15 år och äldre

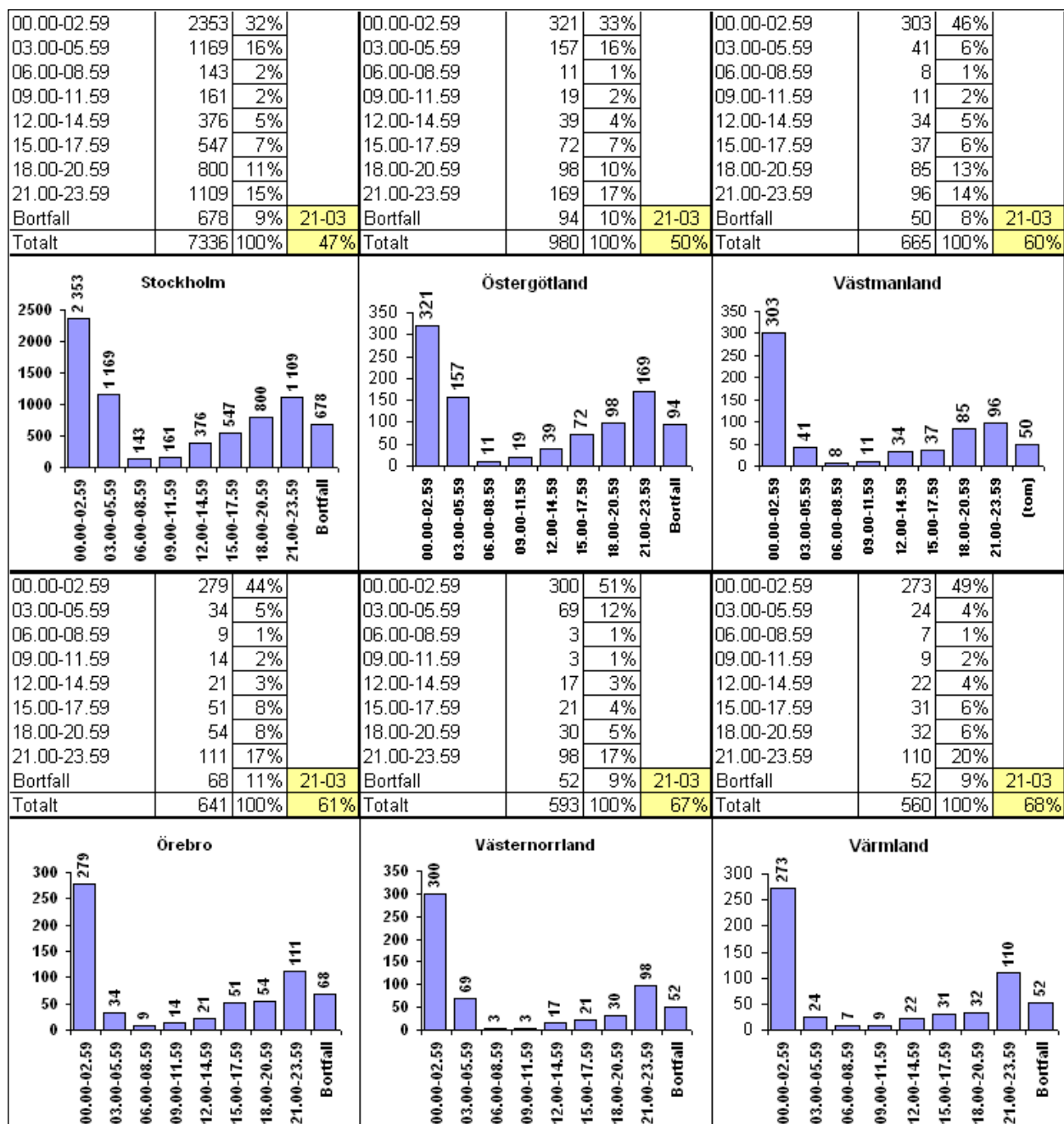

Figur 1. Fördelningen över veckodagar 2010 för antalet anmälda brott avseende misshandel utomhus mot obekant 15 år eller äldre (källa: Hobit).

Figur 2.

Fördelningen över månader 2010 för antalet anmälda brott avseende misshandel utomhus mot obekant 15 år eller äldre (källa: Hobit).

Figur 3.

Fördelningen över dygnet 2010 för antalet anmälda brott avseende misshandel utomhus mot obekant 15 år eller äldre (källa: Hobit). Med bortfall avses att tidpunkten för brottet är okänt.

Direktiv

Direktiv till inspektion av polismyndigheternas hantering av våld i offentlig miljö

1. Bakgrund

Rikspolisstyrelsen skall verka för att polisen arbetar på ett likvärdigt och enhetligt sätt. Rikspolisstyrelsen har i sin verksamhetsplan för år 2010 beslutat att inspektera myndigheternas hantering av våld i offentlig miljö. På uppdrag av rikspolischefen har en förstudierapport avseende våld i offentlig miljö tagits fram.

2. Syftet med inspektionen

Syftet med inspektionen är att granska hur arbetet bedrivs rörande våld i offentlig miljö.

Inspektionsuppdraget ska iaktta följande både med avseende på den brottsförebyggande som den utredande verksamheten:

- att Polisen arbetar rättsenligt
- att polisarbetet håller hög kvalitet särskilt inom frågor som rör den enskildes rättstrygghet och rättssäkerhet
- att polisverksamheten bedrivs enligt de prioriteringar och riktlinjer som regeringen och riksdag har beslutat
- att verksamheten bedrivs med god hushållning av statens medel

3. Redovisning

Uppdraget skall vara slutfört senast den 2011-03-31.

4. Avgränsningar

Inspektionen omfattar inte mord, dråp och sexualbrott.

Inspektionen berör i första hand följande polismyndigheter:

Polismyndigheten i Stockholms län
 Polismyndigheten i Värmland
 Polismyndigheten i Västernorrlands län
 Polismyndigheten i Västmanlands län
 Polismyndigheten i Örebro
 Polismyndigheten i Östergötlands län

5. Inriktningen av inspektionen

Inspektionen ska belysa arbetsprocesser, metoder och kompetens för att finna goda exempel och effektiva polismetoder för hur våld i offentlig miljö kan begränsas och förhindras. Även hur utredningar om våld i offentlig miljö kan bedrivas effektivt och med hög kvalitet ska belysas.

Inspektionen ska eftersträva att söka goda exempel och effektiva polismetoder på hur våld i offentlig miljö kan förhindras eller begränsas. Särskilt ska beaktas myndigheternas problemanalys och metodval och granska hur de arbetar med:

- Hot spots (platsens betydelse för brottslighet)
- Mobila poliskontor
- Kameraövervakning
- Ansvarsfull alkoholservering
- Krog tillsynsverksamheten
- Tillämpning av PUM, även uppföljningsverksamheten
- Tillämpning av PUM-A, även användning vid insatser inom utredningsverksamheten
- Tillämpningen av PNU, särskilt inledande utredningsåtgärder, förundersökningsledning, brottsamordning och kriminalteknik
- Intern och extern samverkan
- Andra metoder som varit framgångsrika

6. Genomförande

Rikspolisstyrelsen uppdrar åt blpme Hans Nordin, polismyndigheten i Skåne, att sammankalla och leda en arbetsgrupp för att genomföra inspektionen.

Uppdragsledaren ska upprätta och till enheten för inspektionsverksamhet redovisa en plan för genomförandet senast den 2010-10-15. Av planen ska framgå:

- Tidpunkt för upptaktsmöte med enheten för inspektionsverksamhet
- Inspektionsgruppens medlemmar
- Planering av arbetets gång (sammanträdesdagar, besök vid myndigheter m.m.)
- Minst två avstämningsmöten med enheten för inspektionsverksamhet

7. Kostnadsfördelning och kostnadsställe:

Lönekostnader för inspektionens deltagare belastar berörd polismyndighet där de är anställda. Rikspolisstyrelsen ansvarar för rese- och logikostnader i anslutning till inspektionen. Rikspolisstyrelsen ansvarar för övertidskostnader och andra merkostnader som kan uppstå med anledning av inspektionen.

Respektive polismyndighet internfakturerar Rikspolisstyrelsen för ovanstående kostnader. Kostnadsställe är organisatorisk enhet 10154, specifikationskod 4015034. Beställning av resor och hotell sker hos Carlsson/Wagon lit, 0770-330 330. Vid beställning uppges kostnadsställe och specifikationskod enligt ovan samt e-fackt id: 01ingbre.

7. Sekretess

Inriktningen är att slutrapporten i sin helhet kan vara offentlig.

RIKSPOLISSTYRELSEN

Carin Ewald

Rikspolisstyrelsen

www.polisen.se
Ring 114 14 till Polisen